

Pandemi Döneminde Derinleşen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadınlar Üzerindeki İz Düşümleri

Esra Polat

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Aralık 2021
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet Balcılar
Ekonomi Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Doç. Dr. Süheyla Üçışık Erbilen
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Doç. Dr. Süheyla Üçışık Erbilen

2. Yrd. Doç. Dr. Nazime Beysan

3. Yrd. Doç. Dr. Ayşe Özada Nazım

ÖZ

Geçmişten günümüze, ataerkil yapı ve toplumsal roller cinsiyet eşitsizliğinin temel sebebi sayılmaktadır. Buna bağlı olarak, Kuzey Kıbrıs'ta pandemi dönemiyle birlikte derinleşen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kadınlar üzerindeki iz düşümlerini saptamak ve bu eşitsizlikleri yaratan sebepler ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Durum çalışması olarak gerçekleştirilen araştırmada nitel araştırma yöntemi olan ölçüt örneklem tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Gazimağusa'nın merkezinde yaşayan 25-55 yaş aralığındaki 15 kadın oluşturmaktadır. Katılımcıların araştırmaya dahil edilme kriterleri evli ve ücretli bir işte çalışmalarını belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veriler elde edilerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz neticesinde 5 farklı kategori ve 14 tema ortaya çıkarılmıştır. Bu temalar ışığında pandemi döneminde kadınların fiziksel, psikolojik ve ekonomik olarak olumsuz etkiler yaşadığına dair bulgulara rastlanmıştır.

Sonuç olarak, araştırmada Kuzey Kıbrıs'ta pandemi döneminin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirdiği ve kadınlar üzerinde olumsuz sonuçlara yol açtığı belirlenmiştir. Buradan yola çıkılarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin adaletsiz dağılımın daha eşit ve adil bir şekilde evrilmesi için en mühim öneri; bireylere toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine eğitimler verilmesidir. Kadın ve erkeğin toplumun her alanında eşit haklara sahip olmasını sağlamak adına sosyal politikalar oluşturulmalı kadın haklarını korumaya yönelik yasalar hazırlanarak adil ve dengeli bir toplumsal düzen yaratılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Kadın, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Toplumsal Cinsiyet Roller

ABSTRACT

From past to present, patriarchal structure and social roles are considered the main reason for gender inequality. Accordingly, it is aimed to determine the projections of gender inequalities on women, which have deepened with the pandemic period in Northern Cyprus, and to reveal the reasons that create these inequalities. The criterion sampling technique, which is a qualitative research method, was used in the research conducted as a case study. The study group of the research consists of 15 women aged 25-55 living in the center of Gazimagusa. The inclusion criteria of the participants were determined to be married and working in a paid job.

Data were obtained by semi-structured interview technique and subjected to content analysis. As a result of the analysis, 5 different categories and 14 themes were revealed. In the light of these themes, there were findings that women experienced negative effects physically, psychologically and economically during the pandemic period.

As a result, it was determined in the study that the pandemic period in Northern Cyprus deepened gender inequality and had negative consequences for women. Based on this, the most important suggestion for the evolution of the unjust distribution of gender roles in a more equal and just way is; providing training to individuals on gender equality. In order to ensure that women and men have equal rights in all areas of society, social policies should be established and a fair and balanced social order should be created by preparing laws to protect women's rights.

Keywords: Covid-19, Woman, Social Gender Inequality, Social Gender Roles

TEŞEKKÜR

Araştırmamın her detayında bana yol gsterip, emeğini ve bilgilerini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Süheyla ışık Erbilen'e teőekkürü bir borę bilirim.

Yüksek lisans çalışmalarım sırasında, zorlandığım her aşamada aktardığı bilgilerle çalışmamda bana destek olan, tez çalışmam süresince beni her zaman motive eden ve bana g veren sevgili arkadaşım Buket Güler'e teşekkür ederim.

Benim bu günlere gelmemi sağlayan, tüm hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, yüksek lisans eğitimim süresince; en stresli ve zor günlerimde beni hiç yalnız bırakmayan kıymetli abim Abdurrahman Polat'a teőekkürü bir borę bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
KISALTMALAR	viii
TABLO LİSTESİ	ix
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu	1
1.2 Araştırmanın Amacı	4
1.3 Araştırmanın Önemi	4
1.4 Varsayımlar	7
1.5 Sınırlılıklar.....	7
1.6 Tanımlar	7
2 KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1 Toplumsal Cinsiyet ile ilgili Temel Kavramlar.....	9
2.1.1 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları.....	9
2.1.2 Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	11
2.2 Toplumsal Cinsiyet Kuramları	13
2.2.1 Biyolojik Kuram	13
2.2.2 Sosyal Rol Kuramı.....	15
2.2.3 Sosyal Öğrenme Kuramı.....	17
2.2.4 Bilişsel Gelişim Kuramı.....	19
2.2.5 Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuram	20

2.3 Geçmişten Günümüze Pandemilerde (Salgınlarda) Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği	22
3 YÖNTEM.....	28
3.1 Araştırma Modeli	28
3.2 Çalışma Grubu.....	28
3.3 Veri Toplama Aracı.....	30
3.4 Veri Toplama Süreci	30
3.5 Verilerin Analizi	31
4 BULGULAR, YORUMLAR VE TARTIŞMA	32
4.1 Araştırma Sorularına Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumlanması	32
4.1.1 Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması	32
4.1.2 İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması	34
4.1.3 Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması	35
4.1.4 Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması	37
4.1.5 Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması	39
5 SONUÇ VE ÖNERİLER	42
KAYNAKLAR	47
EKLER.....	60
Ek 1: Gönüllü Katılım Formu	61
Ek 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	64

KISALTMALAR

DAÜ	Doğu Akdeniz Üniversitesi
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTÜKD	Kıbrıs Türk Üniversitesi Kadınlar Derneği

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri	29
Tablo 2: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri.....	32
Tablo 3: Kamusal ve Özel Alan.....	34
Tablo 4: Kadınların Duygu Durumları.....	36
Tablo 5: Kadınların Çalışma Hayatı	38
Tablo 6: Özel Alanın İçindeki Dijital Yaşam	39

Bölüm 1

GİRİŞ

Sosyal yapıda meydana gelen değişimlerle birlikte, toplumsallaşma sürecinde cinsiyet rolleri birbirinden kesin çizgilerle ayrılmakta ve konu tartışmaya açık bir hale gelmektedir. Her toplumun dinamiğinde kadın ve erkek rolleri üzerine inşa edilmiş belli kalıplar yer almaktadır (Marianne, 2011). Bu tez çalışmasında da pandemi döneminde bu kalıplarla iyice belirginleşen çizgiler ele alınmıştır. Araştırmada pandemi dönemiyle derinleşen cinsiyet eşitsizliklerinin kadınlar üzerindeki iz düşümlerini irdelemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi olan ölçüt örneklem tekniği kullanılmış olup, bir durum çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine yer verilmiştir. Daha sonra ise içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma kapsamını Gazimağusa'nın merkezinde yaşayan 25-55 yaş aralığındaki 15 kadın oluşturmaktadır.

1.1 Problem Durumu

Geçmişten günümüze içinde yaşanan coğrafyaların barındırdığı farklı kültürler, yaşam tarzı, ekonomik koşullara bağlı olarak kadınlık erkeklik rolleri, kadının konumunda zamanla değişiklik gösterebilmektedir. Bu durum toplumsal yapıda da ciddi değişimleri beraberinde getirebilmektedir.

İnsan varoluşu fizyolojik, biyolojik ve toplumsal faktörlerin harmanlaşmasıyla birlikte şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri kültürden kültüre değişiklik gösterebilmektedir. İnsanlar bu düzen içinde birden fazla toplumsal role sahip olabilmektedir (Marianne, 2011). Kadın ve erkeğin rolleri arasındaki fark giderek daha

belirgin bir hal almakta ve bu durum cinsiyet eşitsizliklerinin artmasına neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini görünür kılan durum, kadın ve erkeğin toplumdaki rolleri ve sorumluluk alanlarıdır. Rol ve sorumluklar erkeği daha özgür, daha erilleştiren güçlü konumda tutarken; kadını özgürlük alanlarını kısıtlayıcı dezavantajlı bir konumda tutmaktadır (Öztemel, 2012). Örneğin, toplumda kadının görevi ev içinde bakım hizmetleri olarak görülmektedir. Çocuk/yaşlı bakımı ve ev işlerinin sorumluluğu kadının görevi iken erkekler ev alanı dışında ücretli bir işte çalışan gelir kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Çağın koşulları her ne kadar değişmiş olsa da aynı sorumluluk alanları hala korunmaktadır. Kadının çalışma yaşamına dahil olmasıyla birlikte, toplum tarafından biçilen annelik ve kadınlık rolleri sürmekte ve bu görevlerle harmanlayabileceği meslek gruplarını tercih etmeye itilmektedir (Bingöl, 2014).

İş yaşamı ile ev içi hizmet alanının iç içe geçmesiyle birlikte kadın, her iki alanı yürütmek gibi ağır bir yük altına girmektedir. Kadınlar çoğu zaman doğumdan sonra bebek, kreş/anaokul çağına gelinceye kadar iş hayatından çekilmek zorunda kalmaktadır. Yaşanan bu durum kariyerlerinde gecikmelere veya hiç ilerleyememelerine yol açmaktadır (Corey, 2015). Kadın, dezavantajına olan bütün bu zorluklara rağmen hem iş hem de aile içi ücretsiz bakım sorumluluklarını sürdürmeye çalışmaktadır (Dökmen, 2010). Kadın emeğinin her alanda görünür olduğu bu durum toplumda yaşanan krizli dönemlerde daha da artmaktadır.

2019 yılında Çin'in Wuhan kentinde vuku bulan virüsle birlikte aralık ayında Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmiştir (Worldometers, 2020). Geçen bu süre zarfında toplumlar izole olmuş şekilde evlerinde karantinaya girmek durumunda kalmıştır. Bir yandan süreç insanların çalışma ve sosyal hayatlarını kısıtlamış, öte yandan çalışma yaşamındaki sorumlulukların ev ortamına aktarılması

söz konusu olmuştur. Bu durum bir nevi eve hapsolmuş şekilde yaşamaya maruz bırakılan bir toplum ortaya çıkarmıştır.

Karantina dönemi özellikle çalışan kadınlar için hem iş hem de ev sorumluluklarını birlikte yürütmek zorunda kaldıkları yeni bir düzen oluşmasına neden olmuştur. “Evden çalışma” sistemiyle birlikte çocukların eğitim süreçleri de çevrimiçi olarak gerçekleşmiştir. Kadının ev ortamındaki sorumluluğu üstüne bir de çalışma yaşamındaki yük adeta iç içe geçmiş ve yüklerini azami düzeye çıkarmıştır (Sunar, 2020). Çalışan kadınlar yeterli zaman bulamadıkları için ev işlerine yardımcı kişi alırken eve kapanılan süreçte tüm işlerin kadınlara kalmasının, iş yükünü daha da artırdığı görülmüştür. Pandemi döneminden önce mesai saatlerinin dışında kalan zamanı kişiler eşine, çocuğuna veya kendi ihtiyaçlarına ayırabilmekteydiler. Karantina süreciyle birlikte kadınlar ev içerisinde yapılan her türlü işin sorumluluğunu üstlenmek durumunda kalmıştır. Bu dönemde, cinsiyet rollerinin ortaya çıkardığı eşitsizliğin artarak çoğaldığı ve kadınlar üzerinde ciddi yıpranmalara sebep olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalınmıştır (Sunar, 2020).

Söz konusu dönemin Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan kadınlara yönelik de etkilerinin benzer durumda olduğu görülmektedir. Sistem, genel olarak bireylere toplumsal cinsiyet rollerinin hayatlarının değiştirilemez bir parçası olarak görülmesini sağlamaktadır. Bu belirlenen rollere uygun davranışları özümseyerek yaşatmaktadır (Ünal ve Gülseren, 2020).

Kuzey Kıbrıs'ta 2001 yılında Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği (KTÜKD) aracılığıyla gerçekleştirilen çalışmada kadın ve erkeğin çalışma piyasasındaki eşitsiz durumlarına ilişkin sonucu toplumsal cinsiyet rollerine atıfta bulunmaktadır. Bu çalışmaya göre 100 kadından sadece 40 kadın iş hayatına dahil olabilmektedir. Kadının ev içi hizmet alanı dışında iş hayatına dahil olabilmesi ve

toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde kadın ve erkeğin her alanda eşit olması için toplumsal bir değişimin gerekli olduğu belirtilmektedir (Lisaniler, 2003).

Bu çalışmada, Kuzey Kıbrıs'ta pandemi ile birlikte derinleşen cinsiyet eşitsizliğinin mevcut halini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Böylelikle çalışmanın toplumda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gözetten sosyal politikalar oluşturulmasına katkı sağlayacağı umut edilmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, pandemi dönemiyle birlikte derinleşen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kadınlar üzerindeki iz düşümlerinin irdelenmesidir. Bu gaye istikametinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Pandemi döneminin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine pandemi döneminin etkileri nasıldır?
2. Pandemi dönemiyle birlikte iç içe geçen kamusal ve özel alanın yarattığı sorunlar nelerdir?
3. Pandemi dönemiyle gelen karantina sürecinin eve kapanan kadınların duygu durumlarına yansımaları nasıldır?
4. Pandemi döneminin kadınların çalışma hayatlarına olan etkisi nasıldır?
5. Pandemi döneminde özel alan içindeki dijital yaşamın kadınlar üzerinde etkisi nasıldır?

1.3 Araştırmanın Önemi

Kadının varlığı her daim erkek hegemonyası üzerinden ifade edilmiş, ataerkil yapının baskın olduğu düzende kadın kendini ortaya koymaya çalışmıştır. Kadının benliğini ifade edebilmesi ve toplumda doğurganlığının dışında da işlevselliğini ortaya koyabilmesinin; önce tarım alanında çalışması, ardından gelen sanayileşme dönemiyle iş hayatına karışmasıyla başladığı bilinmektedir (Negiz ve Yemen, 2011). Toplumun

ataerkil bir yapıda olması, eril kişinin ön planda tutulması ve kadın-erkek ilişkisinde kadının ev içindeki sorumlu kişi olarak görülmesi kadın iş hayatına dahil olduğunda ayrımcılıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Çelik, 2019).

Kadının çalışma hayatına dahil olmasıyla birlikte görünürlüğünün artması, roller arasında çatışma yaşanmasına sebep olmuştur (Çelik, 2019). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda, kadınların erkeklere göre ikincil konumda olması ve sadece özel alana ait görülmesi sorunsallaştırılıp tartışılırken, toplumsal cinsiyet kavramının yanında ataerkillik kavramına da eleştirel bakılmıştır. Ataerkillik, toplum içerisinde eril kesimin kadınlar üzerinde hakimiyet kurup onları baskıladığı ve erkekler olarak kendi aralarında birlik oluşturdukları hiyerarşik bir toplumsal ilişkiler bütünü olarak açıklanabilir (Demren, 2003). Ataerkil yapıda eril kesim kadınlar üzerinde tahakküm kurarak emeği değersizleştirmektedir. Gerek özel alanda gerek kamusal alanda işleyen kadınlar eril egemenlik adı altında denetime tabi tutulmaktadır. İşte bahsedilen bu erkek egemenliği ataerkilliktir ve bu ataerkil yapı erkekleri daha güçlü konuma getirerek onlara daha üst avantajlar sağlamakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya koymaktadır (Özçatal, 2011).

Kadınların yaşamları süresince, kadınlık olgusu adı altında karşılaşmış olduğu kırılmalar, pandemi süreciyle birlikte de gün yüzüne çıkmıştır. Kırılmaların ardında ne tür problemler yarattığını analiz etmek, toplumsal düzene yerleşmiş olan cinsiyet eşitsizliklerini dönüştürerek daha eşit bir düzen yaratımı sağlamak, fayda oluşturmak ve toplumsal dönüşüme katkıda bulunmak bu çalışmanın amacını ortaya koymaktadır. İçinde bulunulan toplum, ataerkil yapının empoze edildiğini ibraz eden bir düzende devam etmektedir. Bu durum erilliği yüceltirken kadın olmayı pasifize eden ve kadını ikincilleştiren konumunu korumaktadır. Kadının çalışma hayatına dahil olmasıyla birlikte bu durum, üretebilen, benliğini ortaya koyabilen, sosyal ve ekonomik bazda

toplumda görünür kadınlar yaratsa da erkek egemenliğinin bir şekilde ön saflara geçirildiği bariz şekilde görülmektedir (Vatandaş, 2007).

Kadın olmak; annelik, ev içi düzen, eş olmak, çalışan, üreten olmak ve bu sorumlulukların beraberinde de bunları yaparken en iyisi olmak ve yetebilme zorunluluğu taşımak gibi yükleri de beraberinde getirmektedir. Sorumlu tutuldukları alanlarda yetersiz olma lüksleri olmamalıymış gibi psikolojik şiddete de maruz bırakılmaktadır. Kadınların ev içi düzenlerini sağlamak adına yaptıkları yemek, temizlik, çocuklarının bakımı gibi üstlendikleri bu sorumluluklar yetersiz görülmektedir. Çalışma hayatına dahil olsa bile yine bu karşılıksız emekleri sürdürmekte, buldukları iş koşullarında ise genellikle düşük statülü ve düşük ücretli işlerde çalışmaktadır (Özçatal, 2011).

Çalışma, tüm bilgiler dahilinde toplumsal cinsiyet rollerinin adil olmamasıyla ilgilidir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kişiler arasında negatif etkiler ve toplumun dayattığı rollerle ilişkilidir. Kuzey Kıbrıs'ta cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklı olarak kadının aile yaşamındaki zorluklar ve psikolojik şiddete maruz kaldığı durumlar sıkça görülmektedir. Bu durumun temelinde cinsiyet eşitsizliği yer almaktadır. Pandemi süreciyle birlikte çalışan kadının ev içi sorumlulukları cinsiyet rollerinden kaynaklı olarak daha da artmıştır. Bu bilgiler ışığında; çalışmada, pandemi dönemiyle birlikte derinleşen cinsiyet eşitsizliği ve kadın üzerindeki iz düşümlerinin araştırılması hedeflenmiştir.

Araştırma güncel bir dönemi kapsadığından dolayı, konuyla ilgili diğer çalışmalara öncülük edecek bir konumda olacağı düşünülmektedir. Doğu Akdeniz Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Programı pandemide kadın ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele alan ilk araştırma olacaktır. Toplumda var olan cinsiyet eşitsizliği sorununun pandemi süreciyle birlikte derinleşmesi ve bu

durumun kadın rolleri açısından yarattığı sorunların araştırılması ile diğer tez çalışmalarından farklılık göstermesi beklenmektedir.

1.4 Varsayımlar

Araştırmaya dahil olan katılımcıların görüşme formundaki sorulara samimiyetle cevap vererek, gerçek duygu ve düşüncelerini içtenlikle ifade ettikleri varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Araştırma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde çalışma hayatında olan 15 kadın yetişkin grubu ile sınırlandırılmıştır. Dönemin özel şartları gereği katılımcı sayısı evli ve çalışan kadınlarla sınırlı kalmıştır. Ayrıca araştırma 2019 yılının aralık ayında ortaya çıkan Koronavirüs hastalığının (COVID-19) kadınlar üzerindeki etkileri ile sınırlandırılmıştır.

1.6 Tanımlar

Kadın: Dişi cinsiyetinde olan yetişkin insandır. Toplumsal statüsü ve sosyo-kültürel olarak bulunduğu konuma göre değişkenlik göstermektedir (Çatlı Ö. ve Aksu, 2019). Bu çalışmada kadın, evli ve çalışan kadın profilinde yer almaktadır.

Cinsiyet: İnsanların anatomik örgüsüne göre kadın ve erkek olarak iki farklı cins olarak nitelendirilmesidir (Bingöl, 2014).

Toplumsal Cinsiyet: Biyolojik kökenlerimizin kodladığı bedenlere çeşitli kültürlerin ve toplumların atfettiği rollerle bezenmiş davranış kalıplarıdır. Kadın ve erkeğin kültürel ve sosyal anlamda ifadelendirilmesidir (Kaypak, 2014).

Ataerkillik: Ataerkillik erkek hegemonyasının iktidarlığı olarak ifade edilmektedir. Ataerkil yapıya hâkim olan toplumlarda düzen, erkeğin otoritesi üzerinde temellendirilmektedir (Korkmaz ve Başer, 2019).

Toplumsal Cinsiyet Roller: Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin sosyal oldukları alanlarda yaşadıkları toplumun kültürlerine göre kadın ve erkeğin kendini ne şekilde ifade edeceği, nasıl davranış sergilemesi gerektiğine ilişkin rollerdir (Günay ve Bener, 2011).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Toplumsal cinsiyet eşitliği gerek kadın gerekse erkek için eşit yükümlülükler, vesileler ve özgürlükler üzerine temellendirilmiş adil ve yeni ilişkilerin kurulması olarak tanımlanabilir (Berktaş, 2004).

Pandemi: Pandemi kavramı kitle hatta tüm dünyada geniş bir alana tezahür eden ve hızla yayılma etkisine sahip salgın hastalıklara verilen addır (Budak ve Korkmaz, 2020).

Koronavirüs Pandemisi: Viral üst solunum yolu enfeksiyonuna neden olan ve ölümcül risk taşıyan bir virüs türüdür (Karcıoğlu, 2020).

Bölüm 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Toplumsal Cinsiyet ile ilgili Temel Kavramlar

Bu bölümde araştırmada yer alan konuları daha iyi özümseyebilmek için konuyla ilgili gerekli kavramlar açıklanmış ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine farklı bakış açıları katan toplumsal cinsiyet kuramlarına yer verilmiştir.

2.1.1 Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

Cinsiyet kavramı kadın ve erkek olarak farklı olmanın biyolojik tarafını, toplumsal cinsiyet kavramı ise kadın ya da erkek cinsiyetli olmanın kültürel yanını ve toplumların beklentilerini tanımlamayı ifade etmektedir. Bu durumda cinsiyet kavramı biyolojik, toplumsal cinsiyet kavramı kültürel yapının ürünüdür (Dökmen, 2004).

Cinsiyet biricik ve değişmez iken, toplumsal cinsiyet, kültürlere, zamanın seyrine ve aile dinamiklerine göre değişmektedir (Marshall, 1999). Biyolojik cinsiyetler, kültürlerin etkisiyle dönüşüme uğratarak yeni kimlikler edinmektedir. Bu kimliklerle bireyin kendini kadın ve erkek olarak toplumda ifadelendirme biçimiyle cinsiyet ve toplumsal cinsiyet birbirinden ayrılmış olur. Dolayısıyla cinsiyet biyolojik bir olgu iken; toplumsal cinsiyet, kültürlerin etkisiyle yaratılmış bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Yılmaz vd., 2009).

1970'lerden itibaren toplumsal cinsiyet tanımı üzerine çalışmalar yapılmış olsa da toplumsal cinsiyet kavramının varlığı uzun bir geçmişe dayanmaktadır (Çobanoğlu ve Aydoğdu, 2004). Toplumsal cinsiyet üzerinden yapılan iş bölümü ilk olarak aile üzerinden kurulmuştur. Çocuk bakım sorumluluğu ve ev işleri kadına; çiftçilik ya da

para kazanma gibi faaliyetler erkeğe bırakılmıştır (McGaghie vd., 1978; World Health Organization, 1978). Yerleşik düzenle beraber yeni iş sahaları oluşmuş ve fiziksel olarak güç farkı gözetildiğinden, önce aile içinde daha sonra da toplum genelinde kadın ile erkeğin rolleri değişmiş ve kadın erkeğin yardımcısı konumuna geçmiştir. Kadın; erkeğe nazaran ikincil bir konuma atfedilirken, erkek; toplumda öncelikli yere gelerek bulunduğu konumunu güçlendirmiştir (Çobanoğlu ve Aydoğdu, 2004).

Toplumsal cinsiyet kavramı zamanla yapılaşmış, farklı kültürlerde değişik roller ve değer içeren bir özelliğe sahip olmuştur. Toplum içinde kadın ve erkek arasında eşitsiz bir dağılımı da beraberinde getirmiştir (Tokuroğlu, 2004). Kadın, erkeğin karşısında ikincil konuma getirilip ötekileştirilmiştir. Kadınların erkeklerin himayesi altında ikincil konumda oluşunu anatomik nedenlere dayandıran düşünce yapısıyla baş edebilmek için cinsiyet ve toplumsal cinsiyet noktasında bir ayırım olması gerektiği ihtiyacı oluşmuştur (Bhasīna ve Ay, 2003).

McGaghie ve diğerlerine (1978) göre, kadın veya erkek fark etmeksizin hiçbir cinsiyetin kendilerine biçilen toplum içindeki statüleri değiştirilemez. Bu durumu kendileri değiştiremeyeceği gibi başkalarının onay vermesi durumuyla da değişmesinin imkânı yoktur. Ecevit'e (1998) göre toplumsal cinsiyet, roller ve toplumsal rolleri toplumun beklentilerini ifade etmek için lanse edilen bir kavramdır. Toplumlarda doğuştan oluşan kültürel ve biyolojik temelli farklılıkların ekinsel anlamda ifade edilmesidir. Bu şekilde hangi davranış kalıbının kadın ve erkeğe göre uygun olduğu, hangi haklara sahip olabildiği ve ne derecede güce sahip olduklarına yönelik toplumsal beklentilerde geliştirilmektedir.

Toplumsal cinsiyet özelinde çalışmalar, toplumlara empoze edilmiş cinsiyet kalıplarının, özellikle de kadınları önemli oranda dezavantajlı konuma getirdiği, kadının ikincil konumunu derinleştirdiğinin ve eşitsiz bir toplum yarattığını

vurgulamaktadır (Zeybekoğlu Dündar, 2012). Toplum içinde edinilen farklı statüler kültürlerin ve toplumların yapısına bağlı olarak değişmektedir. Bu statülerde kadın ve erkeğin çalışma ve maaş durumunda farklılıklar görölmektedir. Kadınlar az ücretli bir işte çalışsalar dahi aldıkları maaş ve ek mesai ücretleri erkeklere oranla daha düşük olmaktadır. Erkekler, toplumun her alanında sosyal, siyasal, ekonomik hak ve özgürlüklere daha fazla sahip olan bir karar mercidir (Bhasīna ve Ay, 2003).

Cinsiyetleri birbirinden ayıran ve toplum içindeki yerini belirleyen birtakım sorumluluklar, roller ve onları şekillendiren yön veren değerler bulunmaktadır. Her bireyin belirlenen bu roller nezdinde uygun davranışlar sergilemesi beklenmektedir. Cinsiyete uygun belirlenen bu roller aile yaşantısı içinde şekillenmeye başlar ve eğitim ve sosyal çevreyle pekişir bu şekilde cinsiyet kalıpları oluşmaktadır (Terzioğlu ve Taşkın, 2008).

2.1.2 Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin sosyal oldukları alanlarda yaşadıkları toplumun kültürlerine göre kadın ve erkeğin kendini ne şekilde ifade edeceği, nasıl davranış sergilemesi gerektiğine ilişkin rollerdir (Günay ve Bener, 2011). Toplum, kişilerin cinsiyetlerine uygun roller inşa ederek sosyal ortam içinde bu rollere uygun şekillerde yaşam sürmesini beklemektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri kavramı ilk kez, 1955'te psikolog John Money tarafından kullanılmıştır. Money'e göre kavram; kişilerin, cinsellik içeren, bunlarla sınırlandırılmayarak kendilerini, kadın ve erkek cinsiyetlerinin durumunu belli edebilmek için ifade edilen ve söylenen şeylerin tümünün açıklamasını tanımlamak için ortaya çıkarmıştır. Money, cinsiyet rollerinin çocukluk döneminden kazanıldığını ve kişilerin buldukları cinsiyetten farklı olabileceğini de ifade etmektedir (Hoogland, 2008).

Toplumsal cinsiyetin inşasında cinsiyet rolleri erkek egemenliğini ön planda tutmuş, kadının mevcut durumunu da ikincil plana ittiği görülmektedir. Dünyaya geldiğinde biyolojik olarak cinsiyete sahip olan birey, cinsiyet dışında ataerkil bir ideolojik tahakkümü etkisinde var olan özel ve kamusal alanda nasıl ve ne şekilde davranış sergilemesi gerektiğini belirleyen bir “kadınlık” ölçütü modeli ortaya çıkarmıştır (Vargel Pehlivan, 2017).

Geçmişten günümüze her bir toplum geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle bütünleşmiş şekilde yaşamaktadır. Toplum cinsiyet rollerini kalıplaşmış bir cinsiyet ifadesi olarak cinsiyete yönelik farklılıkları belirtmek için kullanılmaktadır. Cinsiyet rollerinin tarihsel gelişimi kadın ve erkeğin iş bölümü olarak ayrışmasıyla başlamaktadır (Vargel Pehlivan, 2017).

Toplumsal cinsiyet rolleri kadın ve erkeğe nerede ne şekilde davranması konusunda çeşitli öğretiler sunmuştur. Bireylerin yaş almasıyla cinsiyet rollerinin belirlenmesi bakımından önemli rol oynamaktadır. Toplum içerisinde var oldukları iş bölümü ve yaşam tarzı yaşa bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Vatandaş, 2007).

Toplumlarda kadınlık ve erkeklik olarak kültürler tarafından inşa edilmiş bir kavramdır. Bu roller küçük yaşlardan başlayarak aile içinde şekil almaya başlamaktadır. Eğitim, sosyal ve siyasal ortamlarda cinsiyet rollerine uygun davranışlar çerçevesinde gelişmektedir. Günümüz toplumunda annelik görevi çocuk yetiştirmek, babalık görevi ise ailenin geçimini sağlamaktır (Aslan, 2009).

Tüm bunların yanında, eğitim sistemi ve medya bireylerin rollerini kazanmasında etkili olan faktörlerdir. Kitle iletişim araçlarında televizyon reklamları, eğitim sistemi içindeki ders kitaplarında ise yaratılan ideal bir kadın modeli oluşturmaktadır (Demirbilek, 2007).

Tarihsel süreç boyunca erkeklik ve kadınlık sorumluluk alanları kültürlere göre oluşturulup anlam bulmuştur. Kadınlık ve erkekliğin hiyerarşik düzende toplumda eşitsizlik yarattığı ve ataerkil kökenli siyasal bir yapılanma oluşturduğu görülmektedir. Bu düzlemde cinsiyet rolleri siyasal yapılanmanın etkisiyle de toplumun her alanına tezahür etmektedir (Tokuroğlu, 2016).

2.2 Toplumsal Cinsiyet Kuramları

2.2.1 Biyolojik Kuram

Biyolojik yaklaşımlara göre, psikolojik ve davranışsal cinsiyet farklılıkları, erkekler ve kadınlar arasındaki biyolojik farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşım tarzı içinde, araştırmacılar tarihsel açıklamalara (evrimsel süreçler gibi) ve daha yakın yıllardaki açıklamalara (genler gibi) odaklanmışlardır. David Buss ve David Geary gibi evrim teorisyenleri, insan türünün hayatta kalmasının başarılı bir üremeye bağlı olduğunu vurgulamaktadırlar. Başarılı bir üremeye yol açan stratejilerden sorumlu olan genlerin, üreme başarısına yol açmayan stratejilere göre torunlarımıza geçme olasılığı daha yüksektir. Bu evrimsel sürecin psikolojik cinsiyet farklılıklarına yol açtığına inanılmaktadır çünkü başarılı bir üreme için gerekli davranışlar erkekler ve kadınlar için farklıdır (Geary, 1998; Buss, 2000).

Bu teoriye göre kadınlar, doğum yapma ve çocuklarını besleme gibi fiziksel sorumluluklara sahiptir. Dolayısıyla yalnızca sınırlı sayıda çocuk sahibi olmaları gerekmektedir. Kadınların sınırlı sayıdaki çocuklarının, yüksek seviyeli genlere sahip olmasını ve sonunda çoğalmasını istedikleri göz önüne alındığında, uzun vadeli iyi hizmet sağlayabilecek eşler aramaktadır. Bu durum, kadınları bir eşte aradıkları özellikler konusunda özel olmaya sevk etmektedir (Doreen, 2002). Öte yandan erkekler, çocuklarının biyolojik babası olduklarından hiçbir zaman emin olmadıkları için ebeveynliğin belirsizliği ile karşı karşıyadır. Evrim teorisyenleri, bunun erkeklerin

eşlerinde daha az seçici olmalarına genç ve çekici birden fazla cinsel partnere sahip olmayı tercih etmelerine böylece daha büyük bir üreme şansına sahip olmalarına neden olduğuna inanmaktadırlar (Carnaghan ve Bahry, 1990). Erkekler aynı zamanda kadınlardan daha agresif görülmektedir. Çünkü erkek partnerlerini seçmede seçici olan kadınlar için diğer erkeklerle rekabet etmeleri gerekmektedir.

Eş tercihlerinde ve saldırganlıkta cinsiyet farklılıklarını açıklamaya ek olarak, evrimsel ilkeler cinsiyete göre belirlenmiş oyuncak tercihlerinde ve mekânsal yeteneklerde cinsiyet farklılıklarını açıklamak için kullanılmıştır (Eals ve Silverman, 1994). Erkeklerin kadınlardan daha güçlü uzamsal becerilere sahip oldukları hipotezi öne sürülmüştür çünkü avcılıkta başarılı olmak için bu becerilere ihtiyaç duyarlarken, çocuklara bakmak için evde kalan kadınlar için uzamsal yetenekler daha az önemli görülmektedir (Eals ve Silverman, 1994).

Erkeklerin ve kadınların farklı cinsiyet rolleri başka bir çalışmada kız çocuklarının ve erkek çocuklarının tercih ettiği oyuncaklarla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda, toplumda kadın ve erkeğe atanan roller gereği çocukların erken yaşlarda bu rollerle ilişkilendirilen oyuncakları seçme olasılıkları daha yüksektir (Alexander, 2003).

Gerianne Alexander, başarılı avlanma için gerekli stratejilerin erkeklerin görsel sistemini nesnelere uzamsal hareketlerini izlemeye duyarlı hale getirdiğini öne sürmekte, bu da erkeklerin neden hareketi ortaya çıkaran nesnelere (örneğin; arabalar) tercih ettiğini açıklamaktadır. Aksine, bitki besinlerini aramak için gereken beceriler (örneğin, kırmızı dalga boylarını ayırt etme yeteneği) ve bebeklere bakma (örneğin yüz ifadelerini işleme yeteneği), dişilerin nesnelere özelliklerine son derece duyarlı olmalarına yol açmıştır ki öne sürülen tezle tutarlı görülmektedir (Alexander, 2003).

Biyolojik kuramın dinamiğine göre davranış biçimlerindeki farklılıkların bir kısmı kız ve erkek çocuklarında küçük yaşlardan itibaren görülmeye başlamaktadır. Ayrı cinsiyetlerde çocuklara sahip olan ebeveynler farklı iletişim kurmadıkları halde çocuklarının ilgi alanlarının ve davranış biçimlerinin ayrı olduğunu belirtmektedir. Kız çocukları bebekler ya da mutfak araç gereçlerine ilgi duyarken erkek çocukları araba araç tamirinde kullanılan aletlere ilgi göstermektedir. Kız çocukları daha duygusal yaklaşarak sarılmak, öpmek gibi davranışlar sergilerken erkek çocukları koşma, güreş yapma gibi fiziksel güç isteyen hareketler sergilemektedir (Eşel, 2005).

Özetle, biyolojik kuram insan davranışını ortaya koyan en büyük ve en eski kuramdır. Kadın ve erkeğin cinsiyet farklılıkları ve bu bağlamda oluşan roller kuramın temelini oluşturmaktadır. Farklılıkları en çok göz önüne seren nokta ise kadının doğurgan kişi olurken erkeğin doğurgan özelliğinin olmamasıdır.

2.2.2 Sosyal Rol Kuramı

Sosyal rol kuramına göre, kadın ve erkek cinsiyet rollerinde her iki cinsinde farklı sorumlulukları üstlenmesidir. Buradaki yaklaşıma göre toplumsal cinsiyet rollerinin deneyimle kazanılmış olduğudur (Wood ve Eagly, 2012). Dökmen'e (2015) göre toplumda birtakım insanlar hep aynı eylemi gerçekleştiriyorsa o insanların gerçekleştirdikleri eylem için gerekli olan bilgi ve yeteneğe sahip olduğu düşünülmektedir. Örnek olarak erkeğin para kazanması, kadının ev içi hizmet alanında yer alması durumudur. Böylelikle evin geçimini sağlayan erkek, ev kadını gibi rollerle kadın ve erkek özellikleri bakımından farklılaşmaktadır (Dökmen 2015:82-84).

Malti-Douglas (2007), cinsiyet farklılıklarında kadınlar ve erkekler arasında net bir ayrım yaratan durumdan bahsetmektedir. Sosyal rol kuramı bireysel eylemler ve toplumsal yapı arasında ilişkiye yönelik işler, bir taraftan toplumsal yapılaşmayı eylemsellikle eritmektedir. Kurama göre kadın ve erkeğin rolleri biyolojik terimin

cinsiyetlere kılıflı olarak oluşmaktadır. Kuram, kadınlara küçük yaşlardan başlayarak yemek yapma, evin düzen ve temizliği yani eve ait birçok beceriler kazandırılırken, erkeklerde ekonomik özgürlüğü ele almak, ustalık gerektiren işleri öğretilerek gerekli beceri ve donanım kazandırılmaktadır (Güldü ve Kart, 2009). Kadın ve erkeğin küçük yaşlardan itibaren aldıkları sorumluluk ve görev dağılımları ilerleyen yıllarda toplum içerisinde kalıplaşmış cinsiyet rollerine dönüşmektedir. Bu roller bağlamında kadın ve erkeğin arasında eşitsiz bir döngü oluşturmaktadır (Dökmen, 2015).

İçinde bulunulan Covid-19 pandemisinde birçok iş yeri esnek çalışma gibi politika ve uygulamalar yoluyla kadınların iş gücüne katılımını ve devamını artırmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bu cinsiyet eşitliğini konu olan bir uygulamadır. Ancak pandemide bir de madalyonun diğer yüzü vardır ki bu yüz cinsiyet eşitsizliğini tekrar görünür kılmıştır (Black vd., 2020). Örneğin, kadınların işgücüne katılımını engelleyen bağlamsal, sosyal ve sistemik süreçler, erkeklerin ev içi sorumluluklara ve toplumsal alanlara katılımını da muhtemelen engellemektedir. Erkekliği iyi bir sağlayıcı olmakla eşleştiren kısıtlayıcı cinsiyet stereotipleri, erkekleri ücretsiz ev içi sorumluluklar yerine ücretli işe öncelik vermeye teşvik etmektedir (Van Laar vd., 2019). Kuruluşlar, zorunlu babalık izni gibi ilerici politikalar oluşturarak bu tür klişeleşmiş kavramlara nadiren meydan okumaktadırlar. Dahası, erkekler ev işleriyle uğraştıklarında, bu tür işler kültürel olarak değersizleştirildiği için sosyal tepki ve alay riskiyle karşı karşıya kalırlar ki COVID-19 sırasında da bu stereotipler daha da artmıştır (Swift ve Chasteen, 2021). Bu çalışmanın çıkış noktasını da bu yaklaşım oluşturmaktadır. Pandemide yaşanan özellikle ev içi cinsiyet eşitsizliği sosyal rol kuram ile bu çabaların, kadınların artan işgücüne katılımının yanı sıra, kadınların klişeleşmiş sorumluluklarının zaman içinde artmış olduğu gibi, erkek kalıp

yargularının daha toplumsal özellikleri içerecek şekilde pekiştirmeye yardımcı olabileceğini öne sürmektedir (Gustafsson Sendén, Eagly ve Sczesny, 2020).

2.2.3 Sosyal Öğrenme Kuramı

1960'lardan başlayarak, Albert Bandura gibi psikologlar, sosyal davranışların gelişiminde taklit ve modellemenin önemini fark etmeye başladıkça, geleneksel öğrenme teorisi sosyal öğrenme teorisine dönüşmüştür. Toplumsal öğrenme teorisinin cinsiyet gelişimine uygulanması, Eleanor Maccoby'nin editörlüğünü yaptığı 1966 tarihli "Cinsel Farklılıkların Gelişimi" kitabında Walter Mischel tarafından bir bölümde sunulmuştur. Sosyal öğrenme teorisi, geleneksel öğrenme ilkelerinin önemini kabul etmeye devam etmiştir (Keskin ve Ulusan, 2016). Ancak aynı zamanda modellemenin sosyal davranışların gelişiminde oynadığı kilit rolü de kabul etmektedir. Cinsiyet gelişimi, modelleme veya gözlemsel öğrenmeye uygulandığında, bir kişinin, diğer insanların cinsiyete dayalı davranışlarda bulunmalarını gözlemleyerek ve bu kişilerin başkalarından aldıkları yanıtlara (örneğin, ödüller veya cezalar) tanıklık ederek dolaylı olarak öğrenme eğilimini ifade etmektedir. Bu süreç sayesinde çocuklar, her cinsiyet için hangi davranışların karakteristik olduğunu ve aynı cinsiyet ve diğer cinsiyet davranışlarıyla ilişkilendirilebilecek sonuçları öğrenmektedir (Güldü ve Kart, 2009).

Sosyal öğrenme teorisi, gerçek hayat modellerini gözlemlemenin yanı sıra, insanların sosyal davranışları, filmlerdeki, televizyondaki veya hikâyeye kitaplarındaki insanlar veya çizgi film karakterleri gibi sembolik modelleri gözlemleyerek öğrendiklerini kabul eder. Çevrede mevcut olan yaygın cinsiyete dayalı mesajlar göz önüne alındığında, çocuklar ve yetişkinler kendi dünyalarını gözlemleyerek cinsiyet hakkında çok şey öğrenmektedirler (Bayrakçı, 2007).

1980'lerde sosyal öğrenme teorisi, öğrenmeye aracılık eden bilişsel süreçlere daha fazla vurgu yapmak için Albert Bandura tarafından yeniden revize edilmiştir. Bu teori artık sosyal bilişsel teori olarak biliniyor ve resmi olarak 1999'da cinsiyet gelişimine uygulanmıştır (Bussey ve Bandura, 1999).

Sosyal öğrenme teorisi ile tutarlı olarak, gözlemsel öğrenmenin, çocukların cinsiyete dayalı davranışlar ve davranışlar hakkında bilgi edindikleri en güçlü mekanizmalardan biri olduğuna hala inanılmaktadır; bununla birlikte çocuklar, kendi davranışlarına rehberlik eden düzenleyici öz-standartlar ve inançlar geliştirdiklerinden, cinsiyet gelişimlerinde aktif katılımcılar olarak görülmektedir (Dökmen, 2012). Sosyal bilişsel teoriye göre, cinsiyet tipli davranış modelleme, cinsiyet tipli davranışların sonuçlarını deneyimleme ve cinsiyet rollerinin doğrudan öğretilmesiyle desteklenir. Bu deneyimler aracılığıyla çocukların sonuç beklentileri, öz-yeterlik inançları ve cinsiyet tipli davranışlarını düzenleyen ve yönlendiren öz-yaptırımlar geliştirdiklerine inanılmaktadır.

Dahası sosyal bilişsel teori, kişisel (örneğin, bilişsel, duygusal, biyolojik faktörler), davranışsal (örneğin, cinsiyet tipli aktivite kalıpları) ve çevresel faktörlerin (örneğin, sosyal etkiler) cinsiyeti belirlemek için etkileşime girdiği karşılıklı bir nedensellik modeli ortaya koymaktadır. Her üç faktör de önemli olarak görülürken, her birinin göreceli etkisinin durumsal özelliklere bağlı olduğuna inanılmaktadır (Dökmen, 2015). Örneğin, toplumsal cinsiyet rollerinin katı bir şekilde uygulandığı bir ortamda bulunan bireyler, kişisel faktörlerden çok çevresel faktörlerden etkilenebilmektedir. Sosyal öğrenme teorisi ve sosyal bilişsel teori için destek, çocukların aynı cinsiyet modellerini diğer cinsiyet modellerine göre taklit etme olasılığının daha yüksek olduğunu, algılanan öz-yeterliğin davranışı öngördüğünü ve

cinsiyet tipi davranışlarla ilgili öz düzenleme kontrolünün arttığını gösteren araştırmalardan gelmektedir (Bussey ve Bandura, 1999).

2.2.4 Bilişsel Gelişim Kuramı

Cinsiyet gelişimine bilişsel yaklaşım ilk olarak Lawrence Kohlberg tarafından Eleanor Maccoby'nin 1966 tarihli "The Development of Sex Differences" kitabında bilişsel gelişimsel teorisinin ana hatlarını çizerken sunulmuştur. Kohlberg'in teorisi, çocukların cinsiyet anlayışının bilişsel gelişimdeki yaşa bağlı değişikliklerle doğrudan bağlantılı olduğuna inanılan Piagetçi kavramlardan büyük ölçüde etkilenmiştir (Ekşi, 2016). Kohlberg, çocukların cinsiyet anlayışı geliştirdikçe, davranışlarını cinsiyet normlarıyla eşleştirme konusunda daha motive olduklarını öne sürmüştür. Kohlberg, toplumsal cinsiyetin kalıcı ve değişmez bir kategori olduğu anlayışının gelişmesi olan cinsiyet sabitliğinin önemli motive edici rolünü vurgulamıştır. Cinsiyet sabitliği bilgisinin üç aşamada geliştiğine inanılmaktadır: erkek mi kız mı olduğunuz bilgisi (yani cinsiyet kimliği), cinsiyetin yaşam boyunca aynı kaldığı bilgisi (yani cinsiyet istikrarı) ve cinsiyetin değişmediği bilgisi görünüm veya faaliyetlerdeki yüzeysel değişikliklere rağmen değişiklik (yani cinsiyet tutarlılığı) (Althof ve Garz, 2000).

Bilişsel yönelimli toplumsal cinsiyet gelişim teorisyenleri, çocukları, davranışlarını cinsiyet bilgileriyle eşleştirme çabası içinde bilgiyi arayan, yorumlayan ve buna göre hareket eden aktif bilgi yapıcılarını olarak görmektedirler (Esen, 2013). Bandura'nın sosyal bilişsel teorisi aynı zamanda bilişlerin rolünü vurgulasa da bilişsel teorilerin ayırt edici bir özelliği, çocukların cinsiyet hakkında bilgi edinme arayışlarında kendi güdümlü olduklarına inanılması ve cinsiyetli bilişlerin bu süreçte önemli bir motive edici rol oynamasıdır. Bu nedenle, bazı araştırmacılar sosyal bilişsel teoriye bilişsel çevresel bir yaklaşım ve aşağıda açıklanan bilişsel teorilere gelişimsel yapılandırıcı yaklaşımlar olarak atıfta bulunmuşlardır (Martin, Ruble ve Szkrybalo,

2002). Liben ve Bigler'e (2002) göre, Kohlberg'in fikirleri, cinsiyet şeması teorisi olarak adlandırılan cinsiyet gelişimine başka bir bilişsel yaklaşımın geliştirilmesine de yol açmıştır. Bilişsel-gelişimsel teori gibi, cinsiyet şeması teorisi de kendi kendine yeten niteliklerin cinsiyete dayalı davranışların gelişiminde önemli bir rol oynadığını, böylece çocukların kasıtlı olarak cinsiyet hakkında bilgi edinmesi ve inşa etmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu görüşe göre, insanlar çevreleriyle etkileşimde bulunurken ve bilgi ararken, bir kişinin toplumsal cinsiyet hakkındaki tutum ve bilgilerini içeren organize bilgi yapıları olan toplumsal cinsiyet şemaları geliştirir; cinsiyet şemaları daha sonra dikkatlerini, algılarını, hatıralarını ve davranışlarını etkilemektedir.

2.2.5 Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuram

Toplumsal Cinsiyet Şemasını öne süren Sandra Bem çocuklar cinsiyet kimliğini edinmek için hem kendi cinsleri hem karşı cinsleri erkek ve kadın olarak etiketlenmek durumundadırlar (Bem, 1985). Kuramda kişi sosyal çevreden edindiği bilgileri cinsiyetlerine göre algılar ve hayatına kodlar. Örneğin fiziksel güç uygulamak erkek çocuklarına uygun davranış kibar, nazik tavırlar kız çocuklarına uygun düşen davranış örüntüleridir (Franzoi, 1996).

Toplumsal Cinsiyet Şema kuramı çocukların öğrenme sürecinde kendilerine cinsiyet şeması yaratırlar ve bu şemalar cinsiyetlerine özgü özellikleri ortaya çıkarır. Şema bilişsel bir oluşumdur; kişilerin algı biçimlerini yöneten ve şekillendiren çağrışımlar örüntüsüdür (Bem, 1998). Oluşturulan bir şema, yeni gelen bilgiyle harmanlanıp yeni bir oluşum ve hazır oluşu meydana getirir. Oluşturulmuş bir şemayla bilgiyi özümsemeye hazır kişiler var olan şemayı kodlayabilir, kategorileştirerek şemayla bağlantılı farklı yargılar ortaya çıkarabilirler (Bem, 1998).

Bilgiyi toplumsal cinsiyet şeması etrafında geliştirmek kadınsı ve erkeksi davranışlar olarak ayırmasını yaptırmaktadır. Cinsiyetle bağı olmayan durumlar bile kadınsı ya da erkeksi olarak görülebilir. Örnek olarak; “nazik ve bülbül” kadınsı bir ifade oluştururken “kartal ve atılgan” erkeksi erkeksi bir ifade oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet şeması bu noktada kadın ve erkek rollerinin yaratılmasında ve bilginin harmanlanmasında etkin bir ortam meydana getirmektedir (Anar, 2011).

Cinsiyet şeması teorisinin bir versiyonunda Sandra Bem (1981), cinsiyet şemalarının gelişiminin toplumumuzdaki yaygın cinsiyet mesajlarından kaynaklandığını ve cinsiyet tipli davranışın çocukların benlik kavramı olarak ortaya çıktığını ve öz saygılarının onların içinde özümzeneceğini vurgulamıştır. Carol Martin ve Charles Halverson’ın (1981) cinsiyet şeması teorisi, cinsiyet şemalarının düzenleme, ön yargı, düşünme ve davranışları düzenleme yollarına odaklanmaktadır. Bu bakış açısına göre, çocukların bilişsel tutarlılığa ve kendini tanımlamaya olan içsel ihtiyacı, onları cinsiyet bilgisi aramaya ve davranışlarını algılarına uyacak şekilde ayarlamaya motive eder. Sonuç olarak, çocukların diğer cinsiyet bilgilerine göre aynı cinsiyetten bilgileri takip etme, bunlara katılma ve hatırlama olasılıklarının daha yüksek olacağı tahmin edilmektedir; bu, zamanla kızların ve erkeklerin farklı tercihler, yetenekler ve davranışlar geliştirdiklerini açıklamaktadır.

Lynn Liben ve Rebecca Bigler (2002) tarafından çift yönlü cinsiyet şeması teorisi olarak adlandırılan üçüncü bir cinsiyet şeması önerilmiştir. Bu teori, bireysel farklılıkların rolünü vurgulayarak önceki cinsiyet şeması teorilerini genişletir. Bir kişinin tutumları ve davranışları arasındaki ilişkiyi gösteren iki yol önerilmiştir. Martin ve Halverson'ın teorisinde açıklanan süreçler gibi, tutumsal yol modeli de cinsiyet tutumlarının davranışları öngördüğünü göstermektedir. Örneğin, bir kız bebeklerin kızlar için, kamyonların erkekler için olduğuna inanıyorsa, bebeğe yaklaşma ve

kamyonetten kaçma olasılığı daha yüksektir. İkinci yol, ilgi alanlarının tutum ve davranışları etkilediğini öne süren kişisel bir yol modelidir. Örneğin, bir erkek çocuk bir mutfak setiyle oynama fırsatı bulursa ve bundan zevk alırsa, cinsiyet şemasını mutfak takımlarının erkekler veya hem erkekler hem de kızlar için olduğu görüşünü içerecek şekilde ayarlayabilir.

2.3 Geçmişten Günümüze Pandemilerde (Salgınlarda) Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Pandemi kavramı kitle halinde veya tüm dünyada geniş bir alana tezahür eden ve hızla yayılma etkisine sahip salgın hastalıklara verilen addır (Budak ve Korkmaz, 2020). Tarih boyunca sayısız pandemilerle mücadele edilmiştir. Geçmişte yaşanan pandemilerden kadınlar üzerinde en çok etki bırakan ve cinsiyet eşitsizliğinin güçlü bir örneği olan Veba salgınıdır. Vebalar tarihte üç farklı dönemde görülmüştür. Birincisi, 6. yüzyılda İstanbul'da görülen Jüstinien Vebası; 14. yüzyılda boy gösteren 'Kara Ölüm' olarak bilinen veba ve üçüncüsü ise 19. yüzyıl sonlarındaki vebadır (Varlık, 2017). Kara Ölüm olarak adlandırılan pandemi döneminde zenginler hastalıktan kaçmak için şehirden uzak yerlerden evler satın almış ve göç etmişlerdir. Pandeminin azaldığı zamanlarda ise temizlettikleri evlere yoksul kadınları yerleştirip, virüsün kadınlara bulaşmaması neticesine göre evlerine geri dönmüşlerdir (Nikiforuk, 2018). Vebanın Avrupa'da yayılım gösterdiği zamanlarda ise virüsü yaydığı düşüncesi ile bir günah keçisi ilan etme durumu çıkmıştır. O dönemde cadılık görevi yapan kadın günah keçisi olarak seçilmiş ve yakılarak ölüme terk edilmiştir (Kohn, 2008).

Tahmini 50 milyon ölü sayısı ile dünyanın en ölümcül pandemisi olan 1918–1919 influenza (grip) üzerinden 100 yıldan biraz fazla zaman geçmiştir (Centers for Disease Control and Prevention, 2021). Pandemi, küresel olarak tıbbi bakımın yeterince gelişmediği bir dönemde ortaya çıkmış; dolayısıyla bugüne kadar eksik

epidemiyolojik veriler ve çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Örneğin Amerika'da pandemi, I. Dünya Savaşı'nın halk sağlığı yetkilileri, bulaşmayı engellemek için tecrit ve karantina gibi müdahale stratejileri uygulanmıştır. Bu, bakım veren rolü olan kadınlar için daha fazla sorumluluk anlamına gelmektedir. Amerika'da pandemi sıkıntısı işgücü sıkıntısına da neden olmuştur (Jester, Uyeki, Jernigan ve Tumpey, 2019). Kıtık sosyoekonomik dönüşümü tetiklemiş ve daha fazla kadın işgücü boşluklarını doldurmak için işgücüne girmiştir. Hala evde bakım ve çocuk doğurma sorumlulukları varken ön saflarda çalışmaya başlamışlardır. Kadınların sorumlulukları ve rolleri artarken, enfeksiyon riski sağlıklarını tehdit etmiştir (Stetler, 2017).

Zika virüsü (ZKV) hastalığının ilk insan vakası 1952'de bildirilmiştir. 2015 yılında Brezilya'da bir salgın başlamış ve Kuzey ve Güney Amerika'nın bazı bölgelerine, Güneydoğu Asya'ya ve birkaç Pasifik Adasına yayılmıştır (Chitti, Prasad ve Saxena, 2016). Salgın hamile kadınlara zarar vermiş doğumları sırasında, topluca Konjenital Zika Sendromu (CZS) olarak bilinen, mikrosefali gibi doğuştan kusurlu bir yenidoğan paterni gözlemlenmiştir. Bazı kadınlar erken doğumlar, ölü doğumlar ve düşükler yaşamıştır (Martines vd., 2016). Merkez üssü Brezilya'da, enfekte annelerin yeni doğan bebeklerinin %5 ila %15'i mikrosefali geliştirdi ve bilinen kümelere dayanarak mikrosefali, Uluslararası Önemi Haiz Halk Sağlığı Acil Durumu olarak ilan edilmiştir (Wenham vd., 2019). Ulusal hükümetler ayrıca üreme çağındaki kadınların hamileliği geciktirmelerini ve korunmasız cinsel ilişkiden kaçınmalarını tavsiye etmiştir. Kadınların aile planlaması hizmetlerine nereden ve nasıl erişebilecekleri konusunda yetersiz sağlık eğitimi verilmesine rağmen kontrasepsiyon alternatif olarak sunulmuştur (Davies ve Bennett, 2016). Daha sonra, Dünya Sağlık Örgütü'nün geçici kılavuzu, vektör kontrol faaliyetlerini yürütmede büyük bir sorumluluk taşıdığından, önleme stratejisi olarak sivrisinek ısırıklarından korunma konusunda mantıksızca

tavsiyelerde bulunmuştur (WHO, 2016). Bu tavsiyeler, onların özerkliklerini ve haklarını ihlal etmiştir. Ayrıca, kadınların salgınlar sırasında, destekleyici kaynaklar olmaksızın risk profillerini yönetmenin tek sorumluluğunun kendilerine ait olduğunu öne sürmüştür. Güç dinamikleri, kadınlara karar vermede daha az güç vermiştir (Depoux vd., 2018). Kürtaj suç sayıldığından veya kısıtlı koşullarda mevcut olduğundan bazı ülkelerde hala erişilebilir değildir. Örneğin, Angola ve Latin Amerika El Salvador (merkez üssünden biri) gibi Afrika ülkelerinde kürtaj suç olarak kabul edilirken Brezilya'da anensefali ile sınırlandırılmıştır. Sonuç olarak, çok sayıda El Salvadorlu kadın, bu salgın sırasında, belirsiz vakalar mı yoksa isteyerek kürtaj mı olduğuna bakılmaksızın, kürtaj suçlamalarıyla mahkûm edilmiştir. Diğerleri güvenli olmayan kürtajlara sahipken, diğerleri hamilelikten sonra CZS çocuklarını sınırlı destekle büyütmenin mali, fiziksel ve psikolojik sorumluluklarına hazırlıksız olarak karşı karşıya kalmıştır (Wenham vd., 2019). Bu deneyimler, kadınları anksiyete ve depresyon gibi akıl hastalıkları için daha yüksek risk altına sokmakla ilişkilendirilmiştir (Tucci ve Moukaddam, 2017).

Geçmişte pandemiye yol açan Ebola virüsü, karantinaların kadınların ekonomik ve geçim faaliyetlerini önemli ölçüde azaltabileceğini, yoksulluk oranlarını artırabileceğini ve daha da kötüleşebileceğini göstermiştir (Ministry of Social Welfare, 2014). Örneğin, Ebola ile mücadele önlemleri (seyahat kısıtlamaları dahil) kadınların geçim kaynaklarını ve ekonomik güvenliğini ciddi şekilde etkilemiştir. Ayrıca, erkeklerin ekonomik faaliyeti kısa bir süre sonra kriz öncesi seviyelere geri dönerken önleyici tedbirler azalmış, kadınların ekonomik güvenliği ve geçim kaynakları üzerindeki etkiler çok daha uzun sürmüştür (UN Women, 2014).

2014-2016 Batı Afrika Ebola virüsü hastalığı (EVH) salgını, virüsün 1976'da keşfinden bu yana en yaygın olanıydı. Bir kriz sırasında toplumsal cinsiyet içeren bakış

açılarını ihmal etmenin sonuçlarını vurgulamıştır. Kadınların ve erkeklerin zamanlarının çoğunu nerede geçirdikleri, hangi bulaşıcı şeylere maruz kaldıkları, maruz kalma süreleri ve sıklığı toplumsal cinsiyet eşitliği için önem teşkil etmektedir (WHO, 2007). Düşük ve orta gelirli ülkelerde hem sağlık sistemleri aşırı yüklenmiş hem de salgına karşı dayanıklılık düşüktür (Bhandari ve Alongei, 2020). Bu, erişilemeyen sağlık hizmeti, çeşitli nüfus için destek eksikliği ve temel işlevlerini sürdürürken sağlık tehditlerini belirleme ve izole etme zorlukları ile karakterizedir. Sınırlı kaynaklar da acil müdahalelere yönlendirilmekteydi (Nuzzo vd., 2019).

Bazı ülkelerde sağlık sisteminde önceden var olan dayanıklılık eksikliğinin, anne ve yenidoğan sağlığı (MNH) hizmetleri de dahil olmak üzere sağlık hizmetlerinin kullanımının azalmasına katkıda bulunduğu bildirilmiştir. Hamile kadınlar, düşük dirençli sağlık sistemine güven duymamış ve sonuç olarak, enfeksiyon kapma endişesiyle rutin sağlık hizmetlerine erişim konusunda isteksiz davranmışlardır. Altyapı yatırımları ile ilgili yasaklar, (örneğin, toplu taşıma kullanımı sağlık hizmetlerine erişimi de etkilemiştir). Daha sonra bu, anne ve yenidoğan sağlık bakımını geciktirerek dolaylı olarak anne, ölü doğum ve yenidoğan ölümlerini etkilemiştir (Chattu ve Yaya, 2020). Birleşmiş Milletler Nüfus Etkinliği Fonu (UNFPA), doğum yapan hamile kadınların sağlık hizmeti sunucularının yeterliği ve enfeksiyonu önlemede koruma eksikliği konusunda endişeli olduklarını ortaya koymuştur (UNFPA, 2015). O zamandan beri, matematiksel modeller aracılığıyla, sağlık hizmetlerine erişimde %50'lik bir azalmanın, bu ülkelerde aşırı ölümle HIV/AIDS, tüberküloz ve sıtma için ölüm oranlarını potansiyel olarak daha da kötüleştirdiği tahmin edilmektedir (Parpia, Ndeffo-Mbah, Wenzel ve Galvani, 2016). Bunlar kadınları da etkileyen bulaşıcı hastalıklardır. Bu salgın sırasında, geniş ve belirsiz bir Ebola vaka tanımının bir sonucu olarak gecikmiş sağlık hizmeti de

yaşanmıştır (Chattu ve Yaya, 2020). Kadınlar arasında sağlık hizmeti arama davranışındaki genel isteksizlik, cinsel saldırı mağdurlarının da tecavüz sonrası bakım ile tehlikeye atıldığı anlamına geliyordu. Kadınların tarımda büyük rol oynadığını ve sınırlı ticaret sırasında etkilenmektedir. Bu tür yansımalar, kadınların işlerini etkilemekte ve kadınların ekonomiye katılımını sınırlandırmaktadır (Harman, 2016).

Aralık 2019'da koronavirüs hastalığı (COVID-19), Çin'in Wuhan kentinde bir sağlık krizi olarak ortaya çıkmış ve kısa bir süre sonra Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından Uluslararası Önemi Haiz Halk Sağlığı Acil Durumu olarak ilan edilmiştir. Yayıldığı ve ölüm sayısı arttıkça, 11 Mart 2020'de dünya çapında 4.369 ölümlerle bir pandemi ilan edilmiş, o zamandan beri vakalar ve ölümler artmaya devam etmiştir (Global Health, 2021).

KKTC'de 2020 yılının Mart ayında test sonucu pozitif çıkan iki Alman turistin adaya gelişi ile birlikte koronavirüs baş göstermiştir. Üç gün içinde vaka sayısının 5'e çıkmasıyla birlikte tedbirler alınmaya başlanmıştır. 10 Mart 2020 tarihinde eğitime ara verilmesi ve bir gün sonrasında da resmi olarak okulların kapanmasına karar verilmiştir. 13 Mart 2020 tarihinde yapılan açıklamalarla ise resmi olarak sokağa çıkma yasağı başlamıştır. 4 Mayıs 2020 tarihinde de yasakların kısmi olarak kalkması ve birtakım yeni önlemler alınarak kademeli olarak açılması uygun görülmüştür. Bu süreçte okullar çevrimiçi eğitim modeline geçmiş ve öğrenciler çevrimiçi olarak evden eğitimlerine devam etmek durumunda kalmıştır. Uzun bir süre ülkeye uçuşlar kapatılmış, iş yerlerinin ve özellikle kamu kuruluşlarının çalışma saatlerinde esnekliğe gidilmiştir (TAK, 2020). Pandemi dönemi boyunca KKTC'de Sağlık Bakanlığı Bulaşıcı Hastalıklar Üst Komitesi tarafından düzenli aralıklarla kararlar alınmış ve süreç iyi bir şekilde yönetilmeye çalışılmıştır. Bu dönem içerisinde artan vakalara yönelik Pandemi Hastanesi oluşturulmasına karar verilmiştir. Vakaları tespit etmek

adına çeşitli pilot alanlarda Pcr/Antijen test merkezleri kurulmuştur. KKTC’de yaşanan bu zorlu süreç insanları sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Dolayısıyla pandemi döneminde, yaşanan kısıtlamalar ve virüsün engellenmesi adına alınan önlemler ile kadınların ev içinde aldıkları destek eksik kalmış veya tamamen ortadan kalkmıştır. Evde geçirilen zamanın artmasıyla birlikte kadınların ev içi sorumlulukları da artmıştır. Bu süreçte evine yardımcı alamayan kadınlar, ev içi sorumlulukları kendileri yerine getirmek durumunda kalmıştır (Yeniçeri ve Koç, 2021). Örneğin, bir yandan evden çevrimiçi hayatına devam eden kadınlar, bir yanda evin temizliği, yemek gibi birçok ev içi işleri yapmaktadır. Ev içi yükümlülüklerin arasında ebeveyn olan kadınlar için annelik dair rollerinin daha da arttığı görülmektedir (Zeybekoğlu Akbaş ve Dursun, 2020). Bu durum, sorumluluğu babadan ziyade annenin üstlendiğine işaret etmektedir. Yaşanan bu değişimle birlikte cinsiyete dayalı roller, ekonomik anlamda güvenlik, şiddet, iş baskısı vb. alanlarda ortaya çıkmıştır. Bu tip sorunların kadınların fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerinde önemli yansımaları vardır.

COVID-19 kaynaklı pandeminin kadınlar üzerinde belirli etkileri olmakla birlikte, bu durum hem ev içinde hem de ev dışında belirgin olabilmektedir. Pandemi kadınların işte ya da evde mevcut cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirmektedir (Akbaş ve Dursun, 2020). Bu gerçek, kadınların kararlara eşit katılımının ve toplumsal cinsiyet perspektifinin kriz azaltma ve iyileştirme politikalarının temel unsurları olmasını gerektirmektedir. Son pandemilerden (Veba, Ebola, Zika, SARS) alınan dersler, pandeminin ele alınmasında kadınların ihtiyaçlarının dahil edilmesinin küçük bir mesele olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet perspektifinin dikkate alınmamasının, uzun vadeli etkileri olan eşitsizlikleri derinleştireceği de muhtemeldir.

Bölüm 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma, pandemi dönemi ile birlikte derinleşen toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini KKTC’de yaşayan kadınlar üzerindeki izdüşümlerinin irdelenmesi amaçlandığından nitel bir araştırmadır. Ayrıca çalışma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması ile tasarlanmıştır. Seggie ve Bayyurt’a (2015) göre durum çalışmaları, gözlem ve derinlemesine görüşme gerektiren var olan problemleri detaylandırıp en gerçekçi haliyle aktaran bir çalışma yöntemidir. Dolayısıyla bu araştırmada amaç, problemleri meydana getiren durumları detaylandırırken konu ile ilgili çözüm önerileri geliştirebilmektedir.

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Gazimağusa’nın merkezinde yaşayan 25-55 yaş aralığındaki 15 kadın seçilerek belirlenmiştir. Araştırmanın odağında bulunan katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminin mantığı öncesinden belirlenen ölçütlere denk gelen durumları çalışmanın içerisine alabilmektir. Söz konusu örnekleme yöntemine göre ölçütler araştırmacı tarafından hazırlanabilir ya da daha evvelden örnekleme hazırlanmış örnek kriterler kullanılabilir (Koç Başaran, 2017). Çalışmada örneklem belirlenirken üç ölçüt uygulanmıştır: katılımcıların çalışıyor olması, katılımcıların

araştırmaya gönüllü katılması ve araştırmacının katılımcılara kolay erişebilmesi. Çalışma grubunun içinde yer alan katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Meslek	Yaş	Medeni Durum
K1	Eczacı	30	Evli
K2	Eczacı Yardımcısı	26	Evli
K3	Öğretim Görevlisi	51	Evli
K4	Öğrenci İşleri Sorumlusu	34	Evli
K5	Yönetici Asistanı	41	Evli
K6	İşletmeci	48	Evli
K7	Araştırma Görevlisi	47	Evli
K8	Özel Sektörde Çalışan	33	Evli
K9	Maliye Memuru	32	Evli
K10	Öğretmen	40	Evli
K11	Muhasebe ve Finans Danışmanı	37	Evli
K12	Bankacı	35	Evli
K13	Akademisyen	42	Evli
K14	İşletmeci	45	Evli
K15	İş Yeri Sahibi	33	Evli

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmada 15 katılımcının yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya dahil olan bütün katılımcıların medeni durumu evli olarak belirlenmiştir. Katılımcıların yaşları 26-51 yaş aralığındadır. 15 katılımcıdan 5’i eğitim, 2’si ise

sağlık sektöründe çalışmaktadır. Diğer katılımcılara bakıldığında 2 işletmeci, 1 işletme sahibi 1 bankacı,1 maliye memuru, 1 muhasebe ve finans danışmanı, 2 özel sektör çalışanı yer almaktadır.

3.3 Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formundaki sorular araştırmacı tarafından hazırlandıktan sonra konu ile ilgili uzman akademisyenlerin görüşlerine başvurularak forma son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, diğer görüşme tekniklerine göre daha esnek bir yapıya sahiptir. Bu teknikle önceden planlanmış görüşme soruları hazırlanmaktadır. Buna ek olarak, görüşme esnasında araştırmacı görüşmenin seyrine göre alt sorularla görüşme akışını değiştirebilir ve katılımcıların yanıtları detaylandırmasını sağlayabilir. Görüşme anında katılımcı bazı soruların cevaplarını diğer sorular içinde yanıtladıysa katılımcı bu soruları sormayabilir (Şimşek ve Yıldırım, 2011).

3.4 Veri Toplama Süreci

Araştırma öncesinde Doğu Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan Etik Uygunluk onayı alınmıştır. Geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda, katılımcıların kişisel bilgilerine ek olarak pandemi süreci ile ilgili de sorular yer almaktadır. Görüşmeler gönüllülük esasına dayalı olarak Katılımcı Onam Formu imzalatılarak uygun gördükleri alanlarda gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme başlamadan önce istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabileceklerine dair bilgi verilmiştir. Görüşmelerin süresi 20-50 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerde sorulan sorular katılımcıların izni alınarak ses kayıt cihazına alınmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda ses kayıt cihazındaki bilgiler

yazıya aktarılarak veri toplama süreci tamamlanmıştır. Veriler analiz edilmeden detaylı ve kontrol edilerek titizlikle ortaya çıkan veriler değerlendirmeye alınmıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Görüşme formu aracılığıyla toplanan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Nitel veri analiz yöntemlerinden biri olan içerik analizi, yazılı veya görsel materyallerin sistemsel bir biçimde taranarak belirli kategoriler bağlamında tematik şekilde incelenmesidir. Söz konusu analizde ortaya çıkan bulgular, birbirleriyle belli başlı temalar içinde sınıflandırılmış, böylelikle bulgular arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılmıştır (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Yapılan görüşmeler esnasında katılımcılarda pandemi döneminin yarattığı yorgunluk ve endişe hali gözlemlenmiştir. Elde edilen veriler okuyucuların rahatlıkla takip edebilmesi için tablolarla açıklanarak yorumlanmıştır.

Bölüm 4

BULGULAR, YORUMLAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümü, araştırma soruları çerçevesinde analiz edilen bulguların yorumlanması ve tartışılması şeklindedir.

4.1 Araştırma Sorularına Yönelik Elde Edilen Bulguların Yorumlanması

Bu bölümde, araştırma suallerine ilişkin cevaplardan kazanılmış bulgular yorumlanacaktır.

4.1.1 Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması

Araştırmanın, “pandemi döneminin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine etkisi nasıldır?” sorusuna ilişkin cevapların sonucunda “kadının ev içi sorumluluğunun artması” ve “kadının birden fazla rol üstlenmesi” olarak 2 tema seçilmiştir. Tablo 2’de ortaya çıkan temalar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizlikleri

Tema	Frekans
Tema1: Kadının Ev içi Sorumluluğunun Artması	K1, K2, K4, K6, K8, K10, K12
Tema2: Kadının Birden Fazla Rol Üstlenmesi	K3, K5, K10, K12

Tablo 2’de katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (K1, K2, K4, K6, K8, K10, K12) “kadının ev içi sorumluluğunun artması” temasına vurgu yaptığı görülmüştür.

Bunun yanında, 4 katılımcının (K3, K5, K10, K12) ise “kadının birden fazla rol üstlenmesi” temasına ilişkin görüş bildirdiği ortaya çıkmıştır.

Pandemi dönemi etkisiyle evden çalışma düzenine geçmesi ya da çalışma saatlerindeki değişiklikler, kadınların aile içi sorumluluklarda daha fazla rol almasına neden olmuştur. Katılımcıların eşleri ya da diğer aile üyeleri bu sorumluluklarda kendilerini geri plana atmıştır. Bu doğrultuda katılımcılar pandemiyle birlikte evdeki iş yükünün arttığını, sorumluluklarının artmasının yanı sıra üstlendiği rollerin de arttığını dile getirmiştir. Bununla birlikte katılımcılar kendisinden beklenen farklı roller olduğunu ifade etmiştir. Aktarılan ifadeler, sosyal rol kuramının savunduklarıyla örtüşmektedir. Toplumsal cinsiyet normları kadının ve erkeğin evden çalıştığı bir düzende kadının, çocukların sorumluluğu, evin sorumluluğu, mutfağın sorumluluğu gibi aile içi dinamiklerde daha etkin rol oynamasını gerekli kılmış ve özellikle çalışan kadın bireylerin durumlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bağlamda, birinci araştırma sorusuna ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Biz kadınlar ev içinde çok sorumlulukları olan kişileriz. Pandemi süreciyle birlikte bir de buna evde öğretmenlik olma vasfı eklendi. Çocukları takip etme, onların ekran başında otururken arkadan ikinci bir göz olarak motive etmek çoğunlukla bendeydi. Aynı anda eş, öğretmen, ev kadını ve en farklısı evde çalışan kadın olduk.” (K 3).

“Ben pandemi sürecine çok farklı bir gözle değerlendiriyorum. Ev işi sorumluluklarım başkalaştı daha doğrusu şekil değiştirdi. Konfor alanımda yeni bir düzen oluştu. Ev işlerini hafifletmek adına iki haftada bir yardımcı alırdım. Pandemi haliyle o sorumluluk bana kaldı. Bir günde bir sürü kimlikle yaşadım. Nedir bunlar; anne, eş, öğretmen ve ev kadınıydım.” (K 10).

“Ev ortamı birden çok sorumluluğu barındırır. Ev içinde kadın olmak, anne olmak veya eş olmak. Bunların yükü tek başına üstlenecek bir şey değil. Birlikte hareket etmeyi gerektirir. Ben her birine eşit ölçüde yetişmeye çalıştım. Yeterli olamadım çünkü aynı zamanda bu alana iş hayatımı dahil ettim.” (K 12).

Öztürk ve meslektaşları (2020)’nin pandemi döneminde kadınların ev içindeki deneyimlerini belirlemek adına yaptıkları çalışmada da kadınların ev içi yüklerinin

arttığı, kadınların ev içerisindeki iş paylaşımında eşlerinin desteğinden mahrum kaldığı gibi bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

4.1.2 İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması

Araştırmanın, “pandemi dönemi ile birlikte iç içe geçen kamusal ve özel alanın yarattığı sorunlar nelerdir?” sorusuna yönelik cevapları sonucunda “ev ile iş dengesinin bozulması”, “sosyal hayattan mahrum olmak” ve “motivasyon eksikliği” olarak 3 tema belirlenmiştir. Tablo 3’te ortaya çıkan temalar gösterilmiştir.

Tablo 3: Kamusal ve Özel Alan

Tema	Frekans
Tema 1: Ev ile İş Dengesinin Bozulduğu	K3, K5, K7, K10, K14, K15
Tema 2: Sosyal Hayattan Mahrum Olmak	K2, K6, K8, K9, K11
Tema 3: Motivasyon Eksikliği	K3, K7

Tablo 3’te katılımcıların büyük çoğunluğu “ev ile iş dengesinin bozulduğu” (K3, K5, K7, K10, K14, K15) temasına vurgu yapmıştır. Bununla beraber 5 katılımcı (K2, K6, K8, K9, K11) “sosyal hayattan mahrum olmak” temasına vurgu yaparken; 2 (K3, K7) katılımcı ise “motivasyon eksikliği” temasının üzerinde durmuştur. Pandemide iş kadar sosyalleşme de eve taşınsa bile, zorunda kalınan durumlar bizleri ev dışında da deneyim kazanmaya itmiştir. Yeni çalışma düzeni pandemide kadınları birden fazla rolü aynı anda üstlenmeye zorlasa da çalışma hayatı dışında da pandeminin iz düşümleri olabilir.

Ev içerisinde bulunulan zamanın artması ve bu dönemde kadınların daha fazla sorumluluk alması genel anlamda ev dışında da sosyal olmalarını engellemiştir. Uzun süren kapanmalar neticesinde sosyal faaliyette bulunabilecek yerlerin faal olmaması da bunda etkindir. Ancak kadınlar çalışma hayatı dışında kendilerini ev içi

sorumluluklara verdiğiinden aile üyeleri ile de sosyalleşmeye zaman kalmamıştır. Bu durum kadını aile içerisinde daha da yalnızlaştırmış ve sadece toplumsal rolleri yerine getirmesi gereken bir düzene hapsetmiştir. Dolayısıyla ikinci araştırma sorusuna yönelik örnek görüşler aşağıda verilmiştir.

“Ev içindeki sıkıntı işi aksatmamak için sürekli bilgisayar açık durumdaydı. Benim için iki katı sorumluluk yüklendi diyebilirim. Birçok kez motivasyonumu kaybettim.” (K 3).

“Ev dışı diye bir kavram sanki bir ara yok oldu. Her hafta sonu köye aile ziyaretine giderdik pandemiyle birlikte ailelerimize zaman ayıramadık. Aile büyükleri yaşlı genelde şehir içindeki işlerini biz hallederiz. Sürekli bir aksama durumları yaşandı.” (K 6).

“Sosyal ortamlardan uzak kaldık. Ailelerimizle, arkadaşlarımızla eskisi gibi görüşemedik. Halledilmesi gereken işlerin süresi uzadı. Ben çok disiplinli biri olduğumdan eşim bu konuda beni yordu.” (K 8).

“Evde uzun süre kapalı kalmak bizleri zorladı. Dışarıda vakit geçirememek özgürlüğümüzün kısıtlı olması bizleri yordu. Bu durumdan uzak kaldık.” (K 11).

Bu araştırmadan elde edilen verilerin Bozkurt'un (2020) pandemi döneminde çalışanların dijitalleşme ve çevrimiçi çalışan bireylerin verimlilik algıları üzerinde yaptığı çalışmanın sonuçları ile benzer nitelikte olduğu görülmektedir. Çalışmada katılımcıların çoğu dijitale taşınan yeni çalışma düzeni içinde çevrimiçi çalışan bireylerin yoğun bir motivasyon kaybı yaşadığı gözlenmiştir. Buna ek olarak kadınların pandemi sürecinde daha dezavantajlı konumda olduğu ve ev içinde daha fazla rol üstlendiği görülmüştür.

4.1.3 Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması

Araştırmanın “pandemi dönemiyle gelen karantina sürecinin eve kapanan kadınların duygu durumlarına yansımaları nasıldır?” sorusuna ilişkin cevapların sonucunda “endişe ve kaygı bozukluğu”, “yetersizlik hissi”, “yorgunluk”, “belirsizlik duygusu” gibi temalara ulaşılmıştır. Görüşmelerden elde edilen temalar Tablo 4’te görüldüğü gibidir.

Tablo 4: Kadınların Duygu Durumları

Tema	Frekans
Tema 1: Endişe ve Kaygı Bozukluğu	K2, K5, K6, K8, K9, K10, K14, K15
Tema 2: Yetersizlik Hissi	K3, K7
Tema 3: Yorgunluk	K7, K14
Tema 4: Belirsizlik Duygusu	K13

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların genelinde (K2, K5, K6, K8, K9, K10, K14, K15) “endişe ve kaygı bozukluğu” temasının öne çıktığı görülmüştür. Bununla beraber, 2 katılımcı (K3, K7) “yetersizlik hissi” ile diğer 2 katılımcı (K7, K14) ise “yorgunluk” temalarına vurgu yapmışlardır. Sadece 1 katılımcının (K13) ise “belirsizlik duygusu” temasının altını çizdiği saptanmıştır. Pandeminin kişilerde yarattığı endişenin yanı sıra, sosyalleşmeyi ve günlük rutinleri etkileyecek kapanmaların ve kısmi/tam karantinaların uygulanması herkeste psikolojik olarak olumsuzluk teşkil etmektedir. Ancak bunun da ötesinde pandemi sürecinin yansımaları çoğu kadında “çocuklarla ilgilenmek” ya da “ev işleri ile alakadar” olma gibi yükümlülükleri tek başlarına ya da eşlerine göre daha fazla olacak şekilde üstlenme durumu yaratmıştır. Bu da kadınlarda yalnızlaşmaya, depresyona sebep olmaktadır. Bu bağlamda, yukarıda yer alan soruya yönelik bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

“Kendimi çok fazla yemek yemeye verdim. Sürekli canım yemek istiyordu ve çok kilo aldım. Kilo aldıkça kendimi çok kötü hissetmeye başladım. Sürekli kaygı ve endişe halindeydim.” (K 2).

“Duygu durumu olarak çok karıştı. Evde olmak bir yandan iyi olsa da işini evden yürütmek ekstra bir performans istiyormuş. Üstüne çocukların evde olması, onların düzenini sağlam tutmaya çalışmak epey güç isteyen bir durumdu. Psikolojik olarak kendimi yetersiz hissettim.” (K 3).

“Yorgunluk, mutsuzluk ve gelecek kaygısı yarattı. Bir nevi özgürlüğüm kısıtlanmış gibi hissetmeye başladım. Sürekli bir düşünce halinde olmak psikolojik olarak çok etkiledi.” (K 5).

“Herkes gibi endişe içindeydik. Sağlığımıza daha fazla özen göstermeye çalıştık. Bir korku, kaygı durumu yaşattı. En çok insanların sorgulamaya içe dönmeye yöneltti. Hassas bir durum.” (K 8).

“Pandemi sürecinde bir belirsizlikle mücadele etmek zordu. Bu konuda kendimi yetiştirmeye çalıştım. Belirsizlikle yaşamayı öğrenmeye çalıştım. Bir de dayanıklılık gücümü artırmaya çalıştım.” (K 13).

“Çok büyük bir yorgunluk hali içindeydik. Bir yerden sonra sürekli bir uyku hali yaratıyor. Sürekli kaygı halindeydik ve bununla mücadele etmek zorundaydık.” (K 14).

Atay ve Gerçek'in (2021) yaptığı çalışma ile sonuçların örtüştüğü ortaya çıkmıştır. Pandemi sürecinde kadınların duygu durumlarını belirlemek için yapılan bu nitel çalışmada kadınların toplumsal cinsiyet rolüne dayalı olarak iş ve mesken yaşamlarındaki değişimlerin kadınları psikolojik olarak yıprattığı ve bu durumun depresyona sürüklediği görülmüştür. Katılımcılar, süreç içinde evde oldukları dönemde uykusuzluk, yetersizlik hissi, kaygı ve uyum sorunları yaşadıklarına da yer vermişlerdir. Bu duruma ek olarak eşler arasında çatışmalara yol açtığı gibi olumsuz sonuçlarda ortaya çıkmıştır. Ayrıca kadınların kendi alanlarından feragat edip etmemesi ve eş desteğinin önemi bu çalışmanın sonucuna da uygun olarak toplumsal cinsiyet alanının daha eşit ve adil olmasına vurgu yapmaktadır.

4.1.4 Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması

Araştırmanın “pandemi döneminin kadınların çalışma hayatlarına olan etkisi nasıldır?” sorusuna yönelik cevapların sonucunda “değişen çalışma koşullarının zorluğu” ve “çakışan roller” temalarına ulaşılmıştır. Katılımcıların dördüncü soruya verdikleri cevaplarından kazanılmış temalar Tablo 5'te görüldüğü gibidir.

Tablo 5: Kadınların Çalışma Hayatı

Tema	Frekans
Tema 1: Değişen Çalışma Koşullarının Zorluğu	K1, K3, K4, K10, K12, K13, K14, K15
Tema 2: Çakışan Roller	K3, K13, K14

Tablo 5’te katılımcıların tamamına yakınının (K1, K3, K4, K10, K12, K13, K14, K15) “değişen çalışma koşullarının zorluğu” temasına vurgu yaptığı görülmüştür. Bunun yanında, özellikle 3 katılımcı (K3, K13, K14) ise “çakışan roller” temasına uygun söylemlerde bulunmuştur. Pandemi ile birlikte çalışan ev kadınlarının çalışma koşulları olumsuz yönde değişmeye başlamış ve üstlendiği rollerde kargaşa durumu söz konusu olmuştur. Eve kapanma ile birlikte çalışma saatlerinin değişikliği kişiyi afallatmış süreç karışık bir hal almaya başlamıştır. Bu noktada, özel ve konfor alanı olan evin bir iş alanına dönüştüğünü vurgulamıştır. Bir işletme sahibi olanlar ise çalışma koşullarının değişikliği ile birlikte iş yerinin kapatıldığını ve maddi ve mental yönden yıprandığını dile getirmiştir. Bununla birlikte, çalışma koşullarının değişikliği beraberinde rol çatışmasını da getirmiştir. Öyle ki kadınlar aynı anda anne, iş kadını ve eş rollerini yerine getirmesi gerektiğini ve bunun üzerine tüm rollerin birbiriyle çakıştığını ve karıştığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla dördüncü soruya ilişkin örnek görüşler aşağıda verilmiştir.

“Üniversitemiz kapalı olduğu zamanda evde çalıştık. Sadece zaman zaman ev içindeki durumları sıralamaya koymak zorunda kaldım. Aynı anda çok şeyi yapabilmek zor bir durum. Annelik, iş hayatı, eş olmak, ev içi düzen karışabildi.” (K 3).

“Bir süre evden çalıştık. Sürekli çalışma saatleri değişti ve daha az süreli bankada kalıyorduk. Karışık bir süreç halindeydik.” (K 12).

“Dinlenme alanı olan evimiz iş alanına dönüştü. Evde anne rolü bir yerden ders anlatan, canlı yayınlar yapan biri vardı. Rollerimiz çok karıştı. Öğrenciyi de canlı tutmak çok fazla proje verdim onlarda zorlandı ve geç saatlerde bile

bana ulaşabilir oldular. Çok fazla çalışma saatlerim esnemeye başladı.” (K 13).

“İş yerleri bir dönem kapandı ve evdeki iş hayatı başladı. Kurulu bir düzenin bozulması insanı etkiliyor. Bütün roller birbirine karıştı.” (K 14).

Erbil ve diğerleri (2020)’nin Covid-19 sürecinde hanehalkı üyeleri arasındaki ilişkilerde yaşanan çatışma durumu ve birlik-beraberlik düzeyine etki eden faktörleri inceledikleri çalışmada benzer bir durum olarak ev içerisinde düzenin değiştiği, çalışma koşullarının eve taşınmasının olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu durumun çocuklu ailelerde annenin yükünü daha fazla artırdığı zaman zaman annelik, eş ve çalışan kadın rolleri arası çatışmalar yaşandığı görülmüştür. Çalışmada öneri olarak daha dengeli ilişkiler kurabilmenin, ortak hareket edebilmenin aile dinamiği açısından olumlu sonuçlar yaratacağına vurgu yapılmıştır.

4.1.5 Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulguların Yorumlanması

Araştırmanın, “pandemi döneminde özel alan içindeki dijital yaşamın kadınlar üzerinde etkisi nasıldır?” sorusuna ilişkin yanıtları neticesinde “aile içi iletişim eksikliği”, “teknoloji bağımlılığı” ve “çocuklarda çevrimiçi eğitim sorumluluğunun anneye etkisi” olarak 3 temaya ulaşılmıştır. Tablo 6’da ortaya çıkan temalar gösterilmiştir.

Tablo 6: Özel Alanın İçindeki Dijital Yaşam

Tema	Frekans
Tema 1: Aile İçi İletişim Eksikliği	K3, K4, K5, K12, K13, K15
Tema 2: Teknoloji Bağımlılığı	K1, K3, K4, K5, K7, K14
Tema 3: Çocuklarda Çevrimiçi Eğitim Sorumluluğunun Anneye Etkisi	K3, K4, K10, K11, K14

Tablo 6’da gösterildiği gibi, katılımcıların yarıya yakını (K3, K4, K5, K12, K13, K15) “aile içi iletişim eksikliği” temasını ön plana çıkarmıştır. Buna ek olarak, 6 katılımcı (K1, K3, K4, K5, K7, K14) “teknoloji bağımlılığını” vurgularken 5 katılımcı da (K3, K4, K10, K11, K14) “çocuklarda çevrimiçi eğitim sorumluluğunun anneye etkisi” teması üzerinde durmuşlardır. Aile içi iletişimin pandemi ile evrildiği noktayı içeren sorudan sonra çevrimiçi eğitim ve dijital medya kullanımının da etkileri bu soruda irdelenmiştir. Katılımcıların ortak düşüncesi pandeminin ve çevrimiçi eğitimin kişilerin dijital hayatını artırdığını hatta kişileri dijitale bağımlı hale getirdiğidir. Bu da yine aile üyelerinde iletişimi azaltmıştır. Ayrıca çocuğu çevrimiçi eğitimine devam eden kadınlar, onları kontrol etmek için daha fazla çaba harcadıklarını da dile getirmişlerdir. Başka bir ifade ile kendileri de çalışma saatleri içerisinde olan kadınlar çevrimiçi eğitim ile çocuklarının motivasyon ve odağının azalmaması için kendilerine ekstra bir sorumluluk da yüklemişlerdir. Bu sırada eşleri de zorunlu ya da gönüllü olarak dijital medyayı kullanan kadınlar yine eşleri arasındaki iletişimin ve paylaşımın azaldığı yönünde örnekler bildirmişlerdir.

Pandemiden önce çok fazla bir araya gelemeyen aile üyeleri bu dönemde evde daha fazla zaman geçirmiş ya da pandeminin getirdiği sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum da aile içi iletişimi olumsuz etkileyen sebepler arasındadır. Ancak bu yanıtlar aracılığı ile ortaya çıkan başka bir husus da çevrimiçi eğitimidir. Okulların da eğitime çevrimiçi ortamlarda devam etmesi bazı katılımcıların aile içi iletişiminde etkili olmuştur. Örneğin, baba ile çocukların arasındaki iletişim sorunlarını çözmek ve kopukluğu gidermekte kadınların görevi olmuştur. Aynı anda çocukların çevrimiçi eğitim alma ebeveynlerinde çevrimiçi eğitim verme durumlarından özel alanda daha önce hiç yaşanmayan çatışmalar meydana gelmiştir. Bu bağlamda, beşinci araştırma sorusuna ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Ev içinde dijital yaşam telefon bağımlılığı yarattı. Telefonda geçirdiğim vakit çok arttı. Daha fazla dizi izlemeye başladık. Hele eşim çok fazla bilgisayar oyunu oynamaya başladı. Bu sefer geç saatlerde uyuyor ben uyumuş oluyorum çoğunlukla daha az konuşmaya başladık.” (K 1).

“Çocuklarım özel okula gidiyor. İki çocuk annesi olarak onların eğitimine gerekli özen göstermeye çalıştım. Özel okulda oldukları için daha uzun süre bilgisayar başında kaldılar. Bazen ekran karşısında oturtmakta zorlandık. Onları takip etmek için özel uygulama kullandık. Çocuğu takip etmek zorundayız. Bazen ödevlerini unuttukları oldu. Ders aralarında ilk işleri ellerine telefon almak oldu. Dijital yaşam bizi iletişimden uzaklaştırdı.” (K 3).

“Kızım çevrimiçi eğitim aldı. Eğitim verimi düştü. Okulda yüz yüze yapılacak aktiviteyi evden yürütmek hiç verimli değildi. Anne olarak hep destek olmaya çalıştım. Dijital yaşam bizi içine çekti. Telefonda sürekli sosyal medya hesaplarını kullanmak tam bir bağımlılık.” (K 4).

“Dijital yaşama bağlılık arttı. Teknolojinin hayatlarımızdaki etkisi arttı ama asosyal toplum oluşturdu.” (K 7).

“Kadınlar evde olmaya erkeklere nazaran daha alışıktır. Çünkü ataerkil toplumun etkisinden kadın hep evle bağdaştırılmıştır. Aslında bana göre bir yanıştır. Bu yüzden erkek çocuklarım ve eşim arasında iletişim sorunları yaşandı. Dijital yaşamın etkisiyle bu daha da arttı.” (K 15).

Bölüm 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu kısmında ortaya çıkan sonuçlardan söz edilmiş ve çıkan sonuçlar doğrultusunda gelecek zamanlarda oluşturabilecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Araştırmada Kuzey Kıbrıs'ta pandemi dönemiyle birlikte derinleşen cinsiyet eşitsizliklerinin kadınlar üzerindeki iz düşümleri üzerinde bir çalışma yürütülmüştür. Pandemi döneminin genel anlamda, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların süreç içerisinde yaşadıkları olumsuz deneyimler ve ortaya çıkardığı sorunları anlayabilmek için daha ayrıntılı araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmanın bundan sonraki süreçte konuyla alakalı yapılacak benzer çalışmalara öncülük etmesi beklenmektedir. Ayrıca gelecek zamanlarda konuya dair mevcut durumu ortaya koyan daha çok bilimsel araştırmanın yapılması ve alanyazınına önemli ölçüde katkı sağlaması da beklenmektedir.

Gerçekleştirilen bu araştırmayla pandemi döneminin kadınlarda ortaya çıkardığı sonuçlarda ilk olarak pandemi dönemiyle birlikte evden çalışma düzenine geçilmesi, çalışma saatlerindeki değişiklikler, kadınların ev içi alanda daha fazla sorumluluk ve daha fazla rol almasına neden olmuştur. Katılımcıların eşlerinin desteğinden mahrum kalması, pandemi döneminde cinsiyet eşitsizliklerini daha da görünür hale getirmiştir. Ev içi sorumluluk alanından tek sorumlu kişinin kadınlar olarak görülmesi ataerkil yapının aile içindeki yansıması olmuştur. İkinci olarak; ev ile iş dengesinin bozulduğu, sosyal hayattan mahrum olmak ve motivasyon eksikliği yarattığı sonucuna varılmıştır.

Buna bağlı olarak iş hayatinin ev içi alana taşınmasıyla birlikte eve kapanma döneminde kadınlar, genel olarak daha fazla ev içi sorumluluğuna sahip olmuştur ve sosyal hayattan mahrum kalmıştır. Sosyalleşmeden uzak kalınması ve ev içi alandaki sorumlulukların artması, kadınları daha da yalnızlaştırmıştır. Aynı zamanda sosyal hayattan mahrum kalan kadınların özgürlük alanları kısıtlanmıştır. Pandemi dönemi öncesinde iş dışındaki sosyal hayatlarını aktif tutabilen kadınlarda bu durum, sadece toplumsal rollerine bağlı yaşayan bireyler haline getirmiştir. Araştırmanın başka bir sonucu da pandemi döneminin kadınların duygu durumlarında, endişe ve kaygı bozukluğu, yetersizlik hissi, yorgunluk ve belirsizlik duygusu oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Pandemi dönemi eve kapalı kalan kadınlarda gerek ev işlerinde gerekse iş hayatının vermiş olduğu sorumlulukların yerine getirilmesi konusunda endişe ve kaygıya neden olmuştur. Bu endişe ve kaygının nedenlerinden en önemlisi tüm bu sorumluluklara yetişememe ve yetersiz kalma hissidir. Dolayısıyla bu durum kadınları psikolojik açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Tüm bu sorumlulukların kadınların omuzlarına yüklenmesi, kadınların bitkin düşmesine ve onları pandemi döneminin getirmiş olduğu gelecek belirsizliğine sürüklemiştir. Çalışma hayatı olan kadınların da bu dönemde çalışma koşulları değişkenlik göstermiştir. alışan kadınların, pandemi dönemi ile birlikte çalışma koşulları olumsuz yönde değişmeye başlamış ve üstlenmiş olduğu rollerde kargaşa hâkim olmaya başlamıştır. Özel ve konfor alanı olan ev, aynı zamanda iş alanına dönüşmüştür. İşletme sahibi olan kadınlar, çalışma koşullarının değişmesiyle birlikte maddi ve psikolojik açıdan yıpranmıştır. Aynı zamanda evine yardımcı ağıramayan çalışan kadınlar ise bu sorumluluğu da kendileri üstlenmek zorunda kalmıştır. Evden alışma modeli ile kadınların “anne” ve “eş” rolünün sorumluluğu daha da artmıştır. Bu doğrultuda iş hayatını ev alanına taşımak zorunda kalan kadınlar iş ve ev rollerinde çatışma yaşamışlardır. Son olarak pandemi dönemi

ile birlikte çevrimiçi eğitim ve çalışma durumu kişileri dijital hayata yönlendirmiş ve bağımlı hale getirmiştir. Özellikle çocukları çevrimiçi eğitime devam etmekte olan kadınlar, çocuklarını kontrol altında tutmak amacıyla daha fazla efor harcamışlardır. Aynı zamanda kendileri de mesai saatleri arasında olan kadınlar, bir yandan çocuklarının çevrimiçi eğitimde motivasyonlarını ve odaklarını kaybetmemeleri için ekstra çaba sarf etmişlerdir. Bunun yanı sıra dijital medya kullanımının artması, aile içerisinde iletişim kopukluğu yaratmıştır. Özellikle uzun süre evde kalmanın vermiş olduğu psikolojik baskı kadınlara nazaran erkeklerde daha fazla görünür olmuştur. Bu baskı iletişim sorunlarını daha da etkin hale getirmiştir. Bu süreçteki aile içi iletişimde, aile üyeleri arasındaki iletişim kopukluğunda dengeyi sağlayan kişiler daima kadınlar olmuştur.

Araştırma kapsamında ortaya çıkarılan bulgular neticesinde birtakım önerilerde bulunmak çalışma alanına faydalı olacaktır. Bu öneriler maddeler halinde şu şekilde sıralanmıştır:

- 1) Pandemi döneminin etkileri göz önüne alındığında geçmişteki benzer süreçlerde elde edilen deneyimler, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine daha fazla maruz kaldığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve sosyal rol bağlamında kadınlara anne ve eş rolleri daha fazla dayatılmıştır. Bilhassa evdeki yardımcıları çağırılmayan aileler, bu sorumluluğu büyük oranda kadına yüklemiştir. Pandemi sürecinin ne kadar süreceğine yönelik olan belirsizlik kadınların kendi işlerinden ve istihdamlarından uzaklaşmalarına neden olmuştur. KKTC’de pandemi dönemi, kadınların üzerindeki yükün artması ve en ufak bir ekonomik dar boğazda kadınların ilk gözden çıkarılanlar olması bu konudaki sorunları desteklemektedir. Bu durumda katılımcı kitlesindeki KKTC’de yer alan işletme sahibi kadınların

ve katılımcı arasında yer almayan çocuk bakıcısı veya temizlik, yemek gibi işlerde yardımcı olarak çalışan kadınların, yaşamış olduğu maddi kayıpların telafi edilebilmesi amacıyla devlet desteğiyle ekonomi paketi oluşturulması sağlanabilir.

- 2) KKTC, kayıt dışı çalışanlara ve kadınların önderlik ettiği işletmelere doğrudan destek vermelidir. Mali desteğin, sübvansiyonlu ve devlet destekli krediler, vergi ve sosyal güvenlik ödeme ertelemeleri ve muafiyetleri ile kadın liderliğindeki işletmeleri ve kadınlaştırılmış sektörlerdeki işletmeleri hedeflemesi önerilebilir. Örneğin, KKTC özellikle ev emekçilerini kapsayan önlemler de dahil olmak üzere, kayıt dışı işçilere yönelik gelir ikame önlemlerini destekleyebilir.
- 3) Kadınların ev içindeki yüklerini hafifletmek ve özellikle çalışan annelere yönelik belli dönemlerde ebeveyn izni hakkı tanımak toplumsal cinsiyet bağlamında olumlu etkiler yaratacaktır.
- 4) KKTC’de alanında uzman psikologlar tarafından pandemi döneminde kadınların üzerinde yarattığı fiziksel ve psikolojik yıpranmayı asgari düzeyde tutmak, moral ve motivasyon sağlamak için haftada bir iki kez sosyal medya aracılığıyla ortak bir platformda canlı yayınlar yapılmalıdır.
- 5) Pandemi ile gelen çocuk sorumluluğunun kadın tarafından üstlenilmesi kadınlarda ruhsal ve fiziksel yorgunluğa yol açmış ve kadınları yetersizlik psikolojisine sürüklemiştir. Evden çalışan kadınların çocuklarının çevrimiçi eğitimi ya da kişisel bakımları sebebi ile sürekli bölünmesi sebebi ile KKTC, okulların, çocuk bakımının ve geçici bakım hizmetlerinin kapalı olduğu çalışan ebeveynler için çocuk bakımı desteğini daha erişilebilir hale getirebilir.

- 6) Çocuk bakımında eşlerin ortak sorumluluk bilincine sahip olması gerektiği, ev içi alanda eşit sorumluluk alarak adil bir toplum yaratmak için evli ve evlenecek olan çiftlere özel eğitim merkezleri oluşturulmalıdır.
- 7) Sosyal Hizmetler Dairesi başta olmak üzere kadınların ekonomik özgürlüğü, ev alanı dışında hayatını daha adil ve mutlu şekilde idame ettiren kadınların varlığını ortaya çıkarmak, halka bu yönde kamu hizmeti sunmak gerekli olacaktır.
- 8) Toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında farkındalık yaratmak ve KKTC’ de kadınların haklarını korumak adına yasal düzenlemelerin oluşturulması ülkedeki kadınların geleceği açısından olumlu sonuçlar yaratacaktır.

Sonuç olarak, bu araştırmadan yola çıkılarak toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin en önemli öneri; kadın ve erkeğin toplumun her alanında eşit haklara sahip olmasını sağlamak adına sosyal politikalar oluşturulmalı ve kadın haklarını korumaya yönelik yasalar hazırlanarak adil, dengeli bir toplumsal düzen yaratılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbaş, Ö. Z., & Dursun, C. (2020). Koronavirüs (covid-19) pandemisi sürecinde özel alanına kamusal alanı sığdıran çalışan anneler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 78-94.
- Alexander, G.A. (2003). An evolutionary perspective of sex-typed toy preferences: Pink, blue, and the brain. *Archives of Sexual Behavior*, 32(1), 7–14.
- Althof, W., & Garz, D. (2000). Lawrence Kohlberg: *Die Psychologie der Lebensspanne*. Suhrkamp.
- Anar, B. (2011). Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumunu ve iş doyumunu ilişkisinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana*.
- Aslan, Ö. (2009). İngilizce öğrenmede cinsiyet ve dil öğrenme stratejilerinin rolü (Yüksek lisans tezi).
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 198-210.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing.” *Psychological review*, 88(4), 354.

- Bem, S. L. (1985). A conceptual and empirical integration. *Psychology and gender*, 32, 179.
- Bem, S.L. (1998), Gender schema theory and its implications for child development: Raising gender-ashematic children in a gender in a gender-schematic society, questions of gender: Perspektif and paradoxes, 262-274.
- Berktaş, F. (2004), Kadınların insan haklarının gelişimi ve türkiye, sivil toplum ve demokrasi konferans yazıları, 7(1).
- Bhandari, S. ve Alongei O. (2020). Measuring the resilience of health systems in low- and middle-income countries: a focus on community resilience. *Health research policy and systems*, 18 (1), 1-19.
- Bhasīna, K., & Ay, K. (2003). *Toplumsal cinsiyet:" bize yüklenen roller"*. Kadav yayınları.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108-114.
- Black, JR, Bailey, C., Przewrocka, J., Dijkstra, KK ve Swanton, C. (2020). COVID-19: the case for health-care worker screening to prevent hospital transmission. *The Lancet*, 395(10234), 1418-1420.

- Bozkurt, V. (2020). Pandemi döneminde çalışma: ekonomik kaygılar, dijitalleşme ve verimlilik. *COVID-19 Pandemisinin Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Etkileri*, 115-136.
- Budak, F. & Korkmaz, Ş. (2020). Covid-19 pandemi sürecine yönelik genel bir değerlendirme: Türkiye örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.
- Bussey, K. & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation.” *Psychological review*, 106: 676–713.
- Carnaghan, E., & Bahry, D. (1990). Political Attitudes and the Gender Gap in the USSR. *Comparative Politics*, 22(4), 379-399.
- Centers for Disease Control and Prevention (2021). *1918 pandemic (H1N1 virus)*. U.S. Department of Health & Human Services <https://www.cdc.gov/flu/pandemic-resources/1918-pandemich1n1.html>.
- Chattu, V.K., & Yaya, S. (2020). Emerging infectious diseases and outbreaks: implications for women's reproductive health and rights in resource-poor settings.
- Chitti, S.V., Prasad, A.K. ve Saxena, S,K. (2016). Emerging Zika virus disease: a public health emergency of global concern. *Virusdisease*, 27:(3), 211–214.
- Corey, P. (2015). *Examining the influence of parental pressure and perceived control on young adults' career exploration*. University of Toronto (Canada).

- Çatlı Özen, G., Aksu, A., 2019. Çalışan ve Çalışmayan Kadının Sosyolojik Yorumu: İstanbul Örneği. *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 6 (1),123-144.
- Çelik, A. Ö. (2019). Feminist Bir Politika Tahayyülü: Kadınların Yerel Yönetimlerde Temsili.
- Çobanoğlu, N., & Aydoğdu, İ. B. (2004). Tıp Alanında Toplumsal Cinsiyet Kavramının Tıbbi Etik Boyutları. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, 01-04.
- Davies, S.E. ve Bennett, B. (2016). A gendered human rights analysis of Ebola and Zika: locating gender in global health emergencies. *International Affairs*, 92(5), 1041–1060.
- Demirbilek, S. (2007). Cinsiyet ayrımcılığının sosyolojik açıdan incelenmesi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 44(511), 12-27.
- Demren, Ç. (2003). *Erkeklik, ataerkillik ve iktidar ilişkileri*. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Hacettepe Üniversitesi. <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/erkek.htm>
- Depoux, A, Philibert A., Rabier, S., Philippe, H.J., Fontanet, A., Flahault, A. (2018). A multi-faceted pandemic: A review of the state of knowledge on the Zika virus. *Public health reviews*, 39(1), 1-12.

Doreen, K. (2002), Men and Women Display Patterns of Behavioral and Cognitive Differences that Reflect varying Hormonal Influences on Brain Development, *Scientific American*, 12(1), 32-39.

Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Sistem yayıncılık.

Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal cinsiyet*. Sistem Yayıncılık.

Dökmen, Z. Y. (2012), *Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar*. 3. baskı, Remzi Kitabevi.

Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal cinsiyet: sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.

Eals, M. & Silverman, I. (1994). The hunter-gatherer theory of spatial sex differences: Proximate factors mediating the female advantage in recall of object arrays. *Ethology and Sociobiology*, 15(2), 95–105.

Ecevit, Y. (1998). Türkiye’de Ücretli Kadın Emeginin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, 267-284.

Ekşi, H. (2016). Bilişsel ahlak gelişimi kuramı: Kohlberg ve sonrası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1).

- Elmas-Atay, S., & Gerçek, M. (2021). İş-yaşam çatışmasının Koronavirüs (COVID-19) pandemisi sürecinde yeniden değerlendirilmesi: Kadın akademisyenler açısından nitel bir araştırma. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(45), 203-241.
- Esen, Y. (2013), Eğitim süreçlerinde cinsiyet ayrımcılığı: Öğrencilik deneyimleri üzerinde yapılmış bir çözümleme, *International Online Journal of Educational Sciences*, 5(3).
- Eşel, E. (2005). Kadın ve erkek beyninin farklılıkları. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 15(3).
- Geary, D.C. (1998). *Male, female: The evolution of sex differences*. American Psychological Association.
- Global Health, (2021). *COVID-19 Sex-disaggregated Data Tracker: Sex, Gender and COVID19*. <https://globalhealth5050.org/covid19/sex-disaggregated-data-tracker/>
- Gustafsson Sendén, M., Eagly, A. ve Sczesny, S. (2020). Bakım veren hemşireler ve iddialı polis memurları: Sosyal rol bilgisi, dilsel davranışta cinsiyet klişelerini geçersiz kılıyor. *Sosyal Psikolojik ve Kişilik Bilimi*, 11 (6), 743-751.
- Güldü, Ö., & Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(03), 97-116.

Günay, G, & Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153).

Franzoi, S.L. (1996), *Social Psychology* (Dubuque, IA: Brown ve Benchmark).

Harman, S. (2016). Ebola, gender and conspicuously invisible women in global health governance. *Third World Quarterly*. 37(3), 524–541.

Hoogland, R. C. (2008). Gender, Theories of. *F. Malti-Douglas içinde, Encyclopedia of Sex and Gender*, 2, 628-632.

Jester, B., Uyeki, T. M., Jernigan, D. B., & Tumpey, T. M. (2019). Historical and clinical aspects of the 1918 H1N1 pandemic in the United States. *Virology*, 527, 32-37.

Karcıoğlu, Ö. (2020). Coronavirüs nedir, kendimizi nasıl koruyabiliriz? *Anka Tıp Dergisi*, 2 (1), 66-71.

Kaypak, Ş. (2014), Toplumsal cinsiyet bakış açısından kente bakmak. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 344.

Keskin, F, Uluşan, A. (2016). Kadının toplumsal inşasına yönelik kuramsal yaklaşımlara dair bir değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (26), 47-68.

- Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal bilimlerde örnekleme kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495.
- Kohn, G.C. (ed.) (2008) *Encyclopedia of plague and pestilence: from ancient times to the present*. Infobase Publishing.
- Korkmaz, A., & Başer, M. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ataerkillik ve iktidar ilişkileri. *STED/Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28(1), 71-76.
- Liben, L. S., & Bigler, R. S. (2002). I. Introduction. *Monographs of the society for research in child development*, 67(2), 1-6.
- Lisaniler, F. G. (2003). *Assessing the Status of Women: A Step Towards Equality*. Turkish Cypriot Association of University Women.
- Malti-Douglas, F. (2007). Encyclopedia of sex and gender.
- Marianne, B. (2011). New perspectives on gender. *In Handbook of labor economics* (Vol. 4, pp. 1543-1590). Elsevier.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Szlğ (ev: Akinhay, O., ve Kmrc, D.). *Bilim ve Sanat Yayınları*, viii.
- Martin, C. L., Ruble, D. N., & Szkrybalo, J. (2002). Cognitive theories of early gender development. *Psychological bulletin*, 128(6), 903.

- Martin, C.L. & Halverson, Jr. C.F. (1981). A schematic processing model of sex typing and stereotyping in children. *Child development*, 1119–1134.
- Martines, R.B., Bhatnagar, J., de Oliveira Ramos, A.M., Davi, H.P., Iglezias, S.D., Kanamura, C.T. (2016). Pathology of congenital Zika syndrome in Brazil: a case series. *The Lancet*. 388(10047), 898-904.
- McGaghie, W. C., Sajid, A. W., Miller, G. E., Telder, T. V., Lipson, L., & World Health Organization. (1978). *Competency-based curriculum development in medical education: an introduction*. World Health Organization.
- Ministry of Social Welfare, Gender and Children's Affairs, UN Women, Oxfam, Statistics Sierra Leone (2014). *Multisector Impact Assessment of Gender Dimensions of the Ebola Virus Disease*.
- Negiz, N., & Yemen, A. (2011). Kamu örgütlerinde kadın yöneticiler: Yönetici ve çalışan açısından yönetimde kadın sorunsalı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(24), 195-214.
- Nikiforuk, A., & Erkanlı, S. (2018) *Mahşerin dördüncü atlısı: Salgın ve bulaşıcı hastalıklar tarihi*. İletişim Yayınları.
- Nuzzo, J.B., Meyer, D., Snyder, M., Ravi, S.J., Lapascu, A., Souleles, J. (2019). What makes health systems resilient against infectious disease outbreaks and natural hazards? Results from a scoping review. *BMC public health*, 19(1), 1-9.

- Özçatal, E. Ö. (2011), Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 21-39.
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 459-477.
- Öztürk, Y., Üstünelan, D., & Metin, B. (2020). Pandemi sürecinde kadınların ev içindeki deneyimleri ve evde kalmanın duyguları. *Feminist Tahayyül*, 1(2), 185-225.
- Parpia, A.S., Ndeffo-Mbah, M.L., Wenzel, N.S., Galvani, A.P. (2016). Effects of response to 2014–2015 Ebola outbreak on deaths from malaria, HIV/AIDS, and tuberculosis, West Africa. *Emerging infectious diseases*, 22(3), 433.
- Stetler, C. (2017). The 1918 Spanish influenza: three months of horror in Philadelphia. *Pennsylvania History*, 84(4), 462–87.
- Sunar, L. (2020). Salgınla mücadelenin ilk eşiği: Eşitsizlikler. L. Sunar. *COVID-19 Salgınının*.
- Swift, H. J., & Chasteen, A. L. (2021). Ageism in the time of COVID-19. *Group Processes & Intergroup Relations*, 24(2), 246-252.
- Seggie, F. N., & Bayyurt, Y. (2015). Nitel araştırma. *Anı yayıncılık*.

Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2011). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Ankara: Seçkin Yayıncılık.*

Terzioğlu, F. ve Taşkın, L. (2008). Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları. *C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 12 (2),62-67.*

Tokuroğlu, B. (2004). Özgürleşemeyen Kadın. *Ankara: Odak Yayınevi.*

Tokuroğlu, B. (2016). Toplumsal Cinsiyet Politikası. *Kamu Politikaları Ansiklopedisi.*

Tucci, V., & Moukaddam, N. (2017). We are the hollow men: The worldwide epidemic of mental illness, psychiatric and behavioral emergencies, and its impact on patients and providers. *Journal of emergencies, trauma, and shock, 10(1), 4.*

Türk Ajansı Kıbrıs, (TAK), (2020). *KKTC'de ilk coronavirüs vakası. Virüs Almanlarla geldi. Volkan Gazetesi. <https://kibrisvolkan.net/kktcde-ilk-coronavirüsvakasi-virus-almanlarla-geldi-18934.html>*

UN Women, (2014). *News and events. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2014/11/in-liberia-mobile-banking-to-help-ebola-affected-women-traders>*

UNFPA, O. (2015). Rapid assessment of Ebola impact on reproductive health services and service seeking behaviour in Sierra Leone. *Freetown: UNFPA.*

- Ünal, B., & Gülseren, L. (2020). COVID-19 pandemisinin görünmeyen yüzü: Aile içi kadına yönelik şiddet. *The hidden side of COVID-19 pandemic: Domestic violence) Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23, 89-94.
- Vargel Pehlivan, P. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: bir literatür taraması.
- Van Laar, C., Meeussen, L., Veldman, J., Van Grootel, S., Sterk, N., & Jacobs, C. (2019). İşyerinde damgalanma ile başa çıkmak: Tehdit düzenlemesinin rolünü, destekleyici faktörleri ve potansiyel gizli maliyetleri anlamak. *Psikolojide Sınırlar*, 10, 1879.
- Varlık, N. (2017) *Akdeniz Dünyasında ve Osmanlılarda Veba, 1347-1600*. Kitap Yayınevi.
- Vatandaş, C. (2007), Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı, *İstanbul Sosyoloji Konferansları Dergisi*, (35), 29-56.
- Wenham, C., Arevalo, A., Coast, E., Corrêa, S., Cuellar, K., Leone, T., & Valongueiro, S. (2019). Zika, abortion and health emergencies: a review of contemporary debates. *Globalization and health*, 15(1), 1-7.
- World Health Organization. (2007). Addressing sex and gender in epidemic-prone infectious diseases.

World Health Organization. (2016). *Zika strategic response plan, revised for July 2016-December 2017* (No. WHO/ZIKV/SRF/16.3). World Health Organization.

Worldometers (2020). *Reported cases and deaths by country or territory*.
<https://www.worldometers.info/coronavirus/>

Wood, W., & Eagly, A. H. (2012). Biosocial construction of sex differences and similarities in behavior. In *Advances in experimental social psychology* (Vol. 46, pp. 55-123). Academic Press.

Yeniçeri, Z. & Koç, E. (2021). COVID-19 Pandemi Sürecinin Toplumsal Cinsiyet Eşit (siz) liğine Etkileri| The Effects of COVID-19 Pandemic on Gender (In) Equality. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 4(1), 80-102.

Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., ve Eroğlu, K. (2009), Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 775-792.

Zeybekoğlu Akbaş, Ö. & Dursun, C. (2020). Koronavirüs (Covid-19) pandemisi sürecinde özel alanına kamusal alanı sığdıran çalışan anneler. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 78-94.

Zeybekoğlu Dündar, Ö. (2012), Toplumsal cinsiyet rollerinin televizyon reklamlarına yansımaları, *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 5(1), 121-136.

EKLER

Ek 1: Gönüllü Katılım Formu

Doğu Akdeniz Üniversitesi

Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Araştırmanın Adı: Pandemi Dönemiyle Derinleşen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadınlar Üzerindeki İz Düşümleri

Değerli Katılımcı

Bu form ile “Pandemi Dönemiyle Derinleşen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadınlar Üzerindeki İz Düşümleri” adlı çalışmada yer almak üzere davet ediliyorsunuz. Araştırma amaçlı yapılan bu çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Kararınız katılma yönünde olduktan sonra sizinle ilgili ilgiler kesinlikle gizli tutulacak, elde edilen sonuçlar kimliğiniz ifşa edilmeden akademik literatürde yayımlanacaktır. Başta katılmaya karar verseniz dahi devam eden süreçte araştırmada yer almaktan vazgeçebilirsiniz. Aynı şekilde araştırmacı sizin için devam etmenin iyi olmayacağını düşünerek size çalışma dışında bırakabilir. Katılımcı olduğunuz takdirde size maddi bir ödeme yapılmayacak herhangi bir ödeme istenmeyecektir.

İçinde bulunduğumuz toplum ve koşullar yaşamlarımızda bizlere avantajları olduğu kadar dezavantajları da mevcuttur. Yaşadığımız düzende cinsiyet eşitsizliklerinin var olması ve pandemi dönemiyle birlikte derinleşmesinin kadınlar üzerindeki iz düşümlerini ortaya koymak adına on yaş üzeri yetişkin 15 kadınla bir durum çalışması gerçekleştirilecektir. Görüşmeler gönüllülük esasına dayandırılarak öncesinde onam formu imzalatılacaktır. Ses kayıt cihazıyla yapılan görüşmeler daha

sonra dinlenip deşifre edildikten sonra içerik analizi yapılacak ve değerlendirme sonucu teze aktarılacaktır.

Soru, Daha Fazla Bilgi ve Problemler için Başvurulacak Kişi:

İhtiyaç halinde lütfen araştırma yürütücüsü ile iletişime geçiniz.

İsim:

Görevi:

Telefon:

Bu çalışma ile bilgiler bana aktarıldı ve ilgili metni okudum ve anladım.

Sorduğum sorulara araştırmacı tarafından detaylı cevaplar verildi. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmadım. Eğer katılmayı reddedersem veya araştırma sırasında sebep olmaksızın vazgeçersem bir sorunla karşılaşmayacağım. Araştırmadan elde edilen benimle ilgili kişisel bilgilerin bir başkası ile paylaşılmayacağını biliyorum. Araştırma esnasında soru sorma ihtiyacı hissettiğimde Süheyla Üçışık Erbilen ile iletişim kurabileceğimi biliyorum.

Gönüllü Katılımcı

Adı soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Tarih:

Görüşme Tanığı:

Adı soyadı.

Adres:

Tel:

İmza:

Tarih:

Araştırmacı:

Adı Soyadı, Unvanı: Esra Polat, Öğrenci

Tel: 0542 872 6830

İmza:

Tarih:

Ek 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1. Pandemi ile çalışma hayatınız ve çalışma koşullarınız nasıl değişti? Çalışma hayatınızda bir değişim olduysa açıklayabilir misiniz?
2. İş ve yaşam dengenizde pandemi ile birlikte neler değişti, açıklayabilir misiniz?
3. Pandemi döneminde aile içindeki sorumluluklarınız nasıl değişti, örnek verebilir misiniz?
4. Karantina boyunca evde olma duygu durumunuzda ne gibi değişiklikler yarattı, örnekle açıklayabilir misiniz?
5. Ev ve iş alanının birbirine karışması ve bu durumla birlikte ev içi iş bölümünde ne gibi değişimler yaşandı?
6. Pandemi sürecinde güvencesiz çalışma deneyimlerini yaşadınız mı?
7. Pandemi döneminde aile bireylerinde çevrimiçi eğitim alan birileri oldu mu, ne gibi durumlarla karşılaştınız?